

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

PRÁVNÍ ÚPRAVA NÁLEŽITOSTÍ

A

OCHRANNÝCH PRVKŮ

HOTOVOSTNÍHO OBĚŽIVA

V ČESKÉ REPUBLICE

Zpracovala: Jana Řezáčová

Plzeň 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, duben, 2020

Podpis

Obsah

1. ÚVOD.....	1
2. POJEM A FUNKCE PENĚŽ	2
2.1. Pojem peníze.....	2
2.2. Funkce peněz.....	2
2.3. Vlastnosti peněz.....	2
2.4. Měna.....	3
2.5. Formy peněz	4
2.5.1. Hotovostní peníze	4
2.5.2. Bezhotovostní peníze.....	4
2.5.3. Plnohodnotné peníze.....	4
2.5.4. Neplnohodnotné peníze	5
3. VÝVOJ PENĚŽ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	6
3.1. Vývoj do roku 1750.....	6
3.2. Konvenční měna.....	7
3.3. Rakouská měna	8
3.4. Korunová měna.....	9
3.5. Měnový vývoj po 2. světové válce	10
3.6. Česká koruna.....	11
4. ÚLOHA ČESKÉ NÁRODNÍ BANKY PŘI REGULACI OBĚŽIVA	12
4.1. Česká národní banka	12
4.1.1. Funkce České národní banky	13
4.2. Měnová politika.....	13
4.3. Emise peněžní masy	14
4.3.1. Nástroje k regulování peněžní masy.....	15
4.4. Další činnosti ČNB s hotovostními penězi	16
4.4.1. Stahování poškozených bankovek a mincí z oběhu	17
4.5. Právní úprava oběhu bankovek a mincí	18
5. VZHLED A NÁLEŽITOSTI ČESKÝCH BANKOVEK A MINCÍ.....	20
5.1. Ochranné prvky	20
5.1.1. Možné budoucí ochranné prvky	25
5.2. Vzhled platných mincí a bankovek	25
5.2.1. Mince.....	25
5.2.2. Bankovky	28
5.2.3. Zrušené české bankovky a mince	39
5.2.4. Český lev na mincích	41

5.3. Česká republika a přijetí eura	42
6. PRÁVNÍ ASPEKTY NEKALÉHO NAKLÁDÁNÍ S PENĚŽNÍMI PROSTŘEDKY	43
6.1. Peníze pravé a nepravé	43
6.1.1. Padělání a pozměnění peněz	43
6.1.2. Napodobeniny	45
6.1.3. Náhražky	45
6.2. Odmítání tuzemských peněz bez zákonného důvodu	46
6.3. Shromažďování drobných tuzemských peněz	46
6.4. Poškozování zákonných peněz	46
6.5. Povinnost zadržet bankovky nebo mince	47
6.6. Nakládání s podezřelými bankovkami a mincemi	47
6.7. Špinavé peníze	48
7. ZÁVĚR	50
RESUMÉ	52
ZDROJE	53
Seznam použitých zkratk	56
Seznam příloh	57

1. ÚVOD

Přestože se říká, že peníze nejsou podstatné, jsou bezpochyby důležité. Jejich prostřednictvím získáváme potřebné věci, počínaje tím, co skutečně potřebujeme k životu, a konče tím, co ve skutečnosti nepotřebujeme, ale jen chceme.

V dnešní době považujeme peníze za samozřejmou součást běžného života, ačkoliv tomu tak v minulosti nebylo. V dobách před vynálezem peněz, lidé směňovali věci, kterých měli přebytek za věci, které potřebovali. Což nebylo vždy jednoduché, neboť byla potřeba najít někoho, kdo měl zájem o opačný obchod, ale také byl problém s nedělitelností některých druhů zboží. Tyto nevýhody směny postupně nahradili nepřímou směnou prostřednictvím třetího zboží, prostředkem směny, které je lépe směnitelné.¹ Dnes již nemusíme problém se směnitelností řešit, neboť za prostředek směny na vymezeném území jsou určeny peníze konkrétní měny.

Myslím, že téma ochrany bankovek a mincí je zajímavé a že je dobré znát jejich ochranné prvky a náležitosti pro rozpoznání padělků od pravých peněz a tím předejít případným nepříjemnostem. Padělání peněz se objevuje spolu s penězi již od jejich vzniku, proto je toto téma stále aktuální. Navíc si myslím, že česká platidla jsou velmi pěkně a kvalitně zpracovaná. Proto jsem si toto téma zvolila pro svou diplomovou práci.

Nejprve se chci věnovat penězům obecně. Vysvětlit pojem, funkce, vlastnosti a říci i něco k jejich historii a vývoji. Hlavním tématem mé práce, jak vyplývá již z názvu, jsou náležitosti a ochranné prvky českých hotovostních peněz, kterým bych se chtěla věnovat podrobně. Dále se chci zaměřit na úlohu České národní banky, kterou plní v souvislosti s regulováním hotovostních peněz. V souvislosti s ochrannou peněz považuji za důležité, zabývat se také způsoby jednání, která jsou v rozporu s právem.

Hlavními zdroji při vypracování této diplomové práce budou právní předpisy a řada publikací, které se věnují měnovému právu.

¹ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. 304 s. ISBN 978-80-247-3669-3. str. 31

2. POJEM A FUNKCE PENĚZ

2.1. Pojem peníze

Pojem peníze označuje statek, který je všeobecně přijímaný jako prostředek směny či prostředek k placení při nákupu statků a služeb.²

V minulosti se místo peněz užívaly drahé kovy, zejména zlato a stříbro, ale později se ukázalo, že je lze v oběhu nahradit určitými peněžními symboly nebo znaky, což vedlo k vydávání papírových peněz, tedy bankovek a státovek. Existence peněz je tedy výsledkem vývoje hospodářství.³

2.2. Funkce peněz

Peníze plní tři základní funkce. Jsou jimi:

- a) Prostředek směny – tato funkce znamená, že můžeme penězi platit za zboží a služby
- b) Zúčtovací jednotka – podstatou této funkce je možnost vyjádřit hodnotu zboží, služeb, práce nebo jakýchkoliv hmotných, nehmotných a finančních aktiv
- c) Uchovatel hodnoty – funkce vyjadřující možnost držet majetek v podobě peněz a uchovat kupní sílu do budoucna⁴

2.3. Vlastnosti peněz

Kvalitní peníze se vyznačují šesti vlastnostmi:

- a) Omezenost v množství – peníze nemohou být volně rozmnožitelné, protože tím by ztrácely svou hodnotu
- b) Dělitelnost – schopnost rozdělit se na menší díly bez ztráty hodnoty
- c) Trvanlivost – peníze musí být odolné vůči opotřebení, zničení nebo proti jiným nepříznivým okolnostem
- d) Fungibilita – fungibilita neboli zaměnitelnost, je vlastnost, která umožňuje zaměňovat daný statek s ostatními statky stejného druhu, protože mají stejnou cenu

² JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s. ISBN 978-80-7380-639-2. str. 38

³ GRŮŇ, Lubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právnické učebnice. 323 s. ISBN 80-7201-620-2. str. 201

⁴ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. 304 s. ISBN 978-80-247-3669-3. str. 41-42

- e) Konkurence – o vzniku peněz musí rozhodnout samotní účastníci trhu, protože systémy se zákonem stanovenou měnou vedly k jejímu zneužívání a ztratily tak svou kupní sílu
- f) Uchovatel hodnoty – peníze musí dávat držiteli záruku, že si za ně bude moci koupit přinejmenším stejnou kvalitu a kvantitu v budoucnosti⁵

2.4. Měna

S pojmem peníze úzce souvisí pojem měna. Oba tyto pojmy je nutné od sebe odlišovat, neboť jejich význam se liší. Měna je pojmem užším a je definována jako peněžní soustava, která je používána a zákonem upravena na území určitého státu.

Aby peněžní soustava mohla být nazývána měnou, musí být uznána státem jako měna, musí být skutečným platebním prostředkem na území daného státu a musí být uchovatelem hodnot v peněžní formě.⁶

Každá měna má specifické znaky, které můžeme rozlišit na technické a ekonomické.

Technickými znaky jsou:

- a) Název měny
- b) Hotovostní druhy – tímto znakem rozumíme mince a bankovky včetně nominální struktury
- c) Dělení (př. desetiny) a kumulace (př. desítky) – dělení obvykle užívají „silnější“ měny, kde je měna vyjadřována v nízkých nominálních hodnotách na rozdíl od slabších měn, kde se zpravidla užívá kumulace a měna se vyjadřuje ve vyšších nominálních hodnotách
- d) Výlučnost měny jako zákonného platidla na daném území
- e) Způsob stanovení měnového kurzu – tento znak představuje způsob stanovení hodnoty určité měny k měnám ostatním

Ekonomickými znaky jsou:

- a) Charakter emise peněz – způsoby vydávání a stahování peněz z oběhu
- b) Způsob zajištění měnové stability – znak vyjadřující kdo a jakým způsobem zajišťuje stabilitu měny⁷

⁵ ĎURÍŠ, Zdeněk. *Šest vlastností kvalitních peněz*. Kurzy.cz [online]. 21. 06. 2018 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/458712-sest-vlastnosti-kvalitnich-penez/>

⁶ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s. ISBN 978-80-7380-639-2. str. 38

⁷ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. 304 s. ISBN 978-80-247-3669-3. str. 29-30

2.5. Formy peněz

2.5.1. Hotovostní peníze

S touto podobou peněz souvisí pojem zákonné peníze, což jsou hmotné předměty, jež mohou být užity jako oběživo nebo platidlo. Vyvinuly se ve tři podoby – mince, bankovky a státovky.

Vydávání nových druhů a vzorů zákonných peněz je vázáno na právní předpis, stejně jako ukončení jejich platnosti.⁸

Od července 2004 je účinný zákon, který omezuje platbu v hotovosti. Zákon ukládá fyzickým i právnickým osobám provádět nadlimitní platby bezhotovostním převodem.⁹

2.5.2. Bezhotovostní peníze

V rozvinutých ekonomikách se převážná většina plateb uskutečňuje prostřednictvím bezhotovostních peněz. O bezhotovostní peníze se jedná v případech, že jde o bezhotovostní převody nebo platby pomocí platebních instrumentů jako např. platebními kartami, šeky a podobně.

Na rozdíl od hotovostních peněz nemá na jejich vydávání monopol ČNB, ale vznikají v sektoru komerčního bankovníctví.¹⁰

2.5.3. Plnohodnotné peníze

V jednotlivých etapách vývoje nabývaly peníze různých forem. První rozšířenou formou byly drahé kovy. Napřed byly neražené, později byly raženy do standardizovaných mincí se stejnou vahou. Takovéto peníze byly dlouhodobě vzácné a byla snadno určitelná jejich hodnota obyčejným zvážením, proto nahradily jiné prostředky naturální směny.

⁸ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 192-194

⁹ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-639-2. str. 150

¹⁰ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 199

2.5.4. Neplnohodnotné peníze

Neplnohodnotné peníze nemají vnitřní hodnoty. Zpočátku se jednalo o mince z drahých kovů, ale jejich hodnota byla vyšší než skutečný obsah drahého kovu v minci.

Rozvoj bankovníctví přinesl postupné nahrazování papírovými penězi, které vznikaly jako speciální dlužní úpisy či stvrzenky o uložení zlata u banky, takže původní bankovky sloužily jako náhrada za drahé kovy. Banka bankovky směnila po jejich předložení za mince nebo kovy.

Státovky naopak vznikaly rozhodnutím vlády nebo panovníka a obvykle bez krytí drahým kovem. Bývaly užívány ke krytí státních výdajů.

Dokud byly bankovky kryty zlatem, fungovalo zlato stále jako peníze i když zprostředkovaně. Současné peníze již nejsou kryté zlatem ani směnitelné za něj, proto se jedná o peníze s nuceným oběhem, které byly za zákonné platidlo prohlášeny státem.¹¹

¹¹ TOMAŽIČ, Ivan. *Ekonomie pro právníky*. Upravený dotisk 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2003. 306 s. ISBN 80-86473-36-8. str. 120-121

3. VÝVOJ PENĚZ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

3.1. Vývoj do roku 1750

Nejstaršími penězi na našem území jsou keltské statéry či biateky (stříbrné) a duhovky (zlaté). Keltský kmen Bójů obýval území ČR mezi 4. a 1. stoletím př. n. l. a užívané mince zde dokonce i razil.

V průběhu 1. až 5. století n. l. se sem dostávaly římské peníze, které zde zaváděli Germáni.

V 6. st. n. l. se k nám dostali Slované, kteří mince vlastní produkce neznali několik staletí. Ani Sámova říše a Velkomoravská říše nerazily vlastní mince. Mince začali razit až Přemyslovci v 10. století. Do té doby se obchodovalo především prostřednictvím směny.

První skutečné české mince byly stříbrné denáry, které dal razit kníže Boleslav I. kolem roku 955. Na konci 10. století razil své mince i rod Slavníkovců, který byl roku 995 vyvražděn. Tím byl český stát sjednocen pod vládou Přemyslovců, kteří se následně stali výhradními vydavateli peněz na našem území.

Denáry byly raženy až do 13. století. Raženy byly na Pražském hradě, na Vyšehradě, v Kouřimi a ve Starém Plzenci.

Ve 13. století razili poslední Přemyslovci jednostranné stříbrné mince - brakteáty.

Zlatý věk českého mincovnictví nastal za vlády Václava II. Roku 1300 začaly být v Kutné Hoře raženy stříbrné pražské groše. Tyto mince se staly nejrozšířenější měnou ve střední Evropě na více než dvě staletí. Původně byla jejich ryzost hodně vysoká, ale brzy se začala citelně zhoršovat.

Mincovní řád z roku 1384 stanovil drobné mince, které tvořily zlomky pražského groše. 7 penízů, 14 haléřů nebo 28 obolů činilo jeden pražský groš.

Jan Lucemburský dal razit v roce 1325 nové zlaté mince – florény. Zlaté mince, nově zvané dukáty, pak razil i Karel IV. a Václav IV.

Během éry husitského revolučního hnutí došlo ke snižování ryzosti. Řada měst v Čechách i v zahraničí pražské groše označovala značkou, čímž stvrzovala, že daný groš je kvalitní ražby a může být obecně přijímán. Drobné mince se v té době razily již bez obsahu stříbra. Řada opáření k nápravě měny byla přijata za vlády Jiřího z Poděbrad, kdy byla obnovena poctivá ražba.

V době vlády Jagellonců sem začaly pronikat cizí mince a pozice pražských grošů slábla. Poslední groše byly raženy ještě roku 1547.

V letech 1519 – 1520 byly raženy tzv. jáchymovské groše. Dala je razit na svých panstvích německá hrabata z rodu Šliků. Z označení joachimsthaller grossus vzniklo zkrácením nové označení „thaler“, což se postupem času ujalo jako název nové měny.

Tolar byl základem mincovnictví v 16. – 18. století za vlády Habsburků. Byla to velká stříbrná mince v podstatě převzatá od Šliků.

Začlenit tolar do české měnové soustavy se podařilo po porážce prvního stavovského odboje v polovině 16. století. Bylo stanoveno, že 1 tolar se rovná 30 pražským grošům, tedy 210 velkým penízům nebo 420 malým penízům.

Nová mince se jmenovala krejcar a měla hodnotu 1/3 pražského groše, který se stále ještě běžně objevoval v oběhu. Peněžní systém byl složen ze starých a nových měnových soustav a byl složitý a nepřehledný.

Zreformovat peněžní systém se pokusil Ferdinand II. Pronajal mincovní regál soukromým subjektům, které zahájily ražbu tzv. dlouhých mincí. To byly toлары s výrazně šizeným obsahem stříbra. Znehodnocené mince využily ke koupi statků a ušetřený drahý kov si ponechaly. Císař musel převzít mincovní regál zpět a vyhlásit tzv. velkou kaládu, což byl v podstatě státní bankrot.

Tržní hodnota tolarů nepoctivé ražby se snížila na 1/12. Nové poctivé toлары se dělily na 120 krejcarů. Významnou změnu přinesla mincovní reforma z roku 1659. Měnový systém odlišil dva typy mincí. Mince běžné s nižší pevně danou hodnotou a mince hrubé s vyšší hodnotou, která byla proměnlivá.¹²

3.2. Konvenční měna

Velké změny v oblasti měny a peněžního systému nastaly za vlády Marie Terezie. Bylo zrušeno dělení mincí na běžné a hrubé, čímž skončilo kolísání hodnot některých mincovních nominálů a všechny mince získaly pevně danou neměnnou nominální hodnotu. Tolar zůstal zachován, ale přestal být základem peněžní soustavy habsburské monarchie. Tolarovou měnu nahradila měna zlatková, která se stala hlavní mincovní jednotkou. Tolar měl hodnotu dvou zlatých. Nově ražené toлары měly menší obsah stříbra, tím se snížila i jejich reálná hodnota. Ceny se nově počítaly na zlaté, nikoli na toлары.

Marie Terezie měla v plánu sjednotit měnu v habsburských zemích a na území Svaté říše římské, aby bylo možné platit všude stejnými penězi.

¹² VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 19-23

Pro novou měnu se vžil název konvenční, protože Marie Terezie a bavorský kurfiřt Maxmilián III. Josef uzavřeli dohodu (mincovní konvenci) o měnové unii mezi zeměmi habsburské monarchie a Bavorskem a říšskými knížectvími švábského a franckého okruhu. Nově se tak počítalo ve zlatých konvenční měny. Marie Terezie se snažila, aby obdobnou mincovní konvenci uzavřely i další státy na území Svaté říše římské, což se ale nepodařilo.

Další peněžní reforma obsahovala zavedení kreditních peněz. Prvními byly mince z mědi, protože ražba drobných mincí ze stříbra byla nevýhodná z důvodu opotřebovávání kovu, který tím přicházel nazmar. Měděné mince se staly brzy populární. Zejména tzv. grešle, od níž pochází rčení, že něco „nestojí ani za zlámanou grešlí“.

Další novinkou bylo zavedení úvěrových platidel k úhradě enormně vysokých částek. Habsburská monarchie se odhodlala k zavedení papírových peněz poměrně pozdě v porovnání se zbytkem Evropy, kde byly postupně zaváděny už v průběhu 17. století.

První papírové peníze byly vydány v roce 1762 a brzy se pro ně vžilo pojmenování bankocetle, protože veškeré bankovky nesly označení „Wiener-Stadt-Banco-Zettel“. Papírových peněz bylo emitováno příliš mnoho, takže ekonomika směřovala ke zhroucení. Bankocetlím lidé přestali důvěřovat a pomalu nikdo je nechtěl přijímat jako platidlo. Stát proto přikročil k donucovacím metodám. Od roku 1800 museli všichni bankocetle povinně přijímat. Příkazy a zákazy ale nepomohly a stříbrné mince se stávaly cennější než papírová platidla. Rakouský peněžní systém se zhroutil v roce 1811, kdy byl vydán Wallisův patent, kterým byl vyhlášen státní bankrot. Ze dne na den byla ukončena platnost všech papírových i měděných platidel, která byla poté vyměňována za nové peníze.¹³

3.3. Rakouská měna

V roce 1857 se podařilo realizovat projekt měnové unifikace. Rakouské císařství, státy Německého spolku a Lichtenštejnsko vytvořily měnovou unii a byla zavedena tzv. rakouská měna.

Byla postavena na desetinné soustavě. Základní jednotkou byl rakouský zlatý, který se dělil na 100 krejcarů. Byl zaveden i nový spolkový tolar, který se rovnal 1,5 rakouského zlatého.

¹³ VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 25-32

Roku 1867 došlo k rozdělení monarchie na dva autonomní subjekty – Předlitavsko a Zalitavsko. Společná měna zůstala zachována. Peníze ale začaly být vydávány ve dvou verzích, aby vyjádřily, že se již nejedná o jednolitou říši ale o federaci.¹⁴

3.4. Korunová měna

Zákon o zavedení korunové měny vstoupil v platnost v roce 1892. Nová měna se nazývala rakousko-uherská koruna. Dětila se na 100 haléřů a měla oficiální zkratku K.

Do roku 1900 byla nejvyšší oběžnou mincí koruna, poté začala být vydávána pětikoruna, která se brzy stala populární. Ačkoliv musely být ceny uváděny jen v korunách, stále ještě byly v oběhu bankovky a státovky staré měny. Ty byly staženy až roku 1904, když je nahradily bankovky korunové měny.¹⁵

Po první světové válce a vzniku samostatného Československého státu proběhlo v březnu 1919 okolkování bankovek, čímž vznikla nová měna, i když byla zatím spíše jen na papíře než ve skutečnosti. Měnovou reformu bylo potřeba dotáhnout do konce, aby Československo mělo skutečné vlastní oběživo. Proto byl již 10. 4. 1919 vydán zákon o emisi první série státovek československé měny. Bankovky nebyly vydány, protože v té době Československo nemělo národní banku, tak peníze emitoval přímo stát. Tyto peníze byly vyrobeny narychlo, proto jejich ochranné prvky nebyly dokonalé. Většina státovek vydržela v oběhu jen krátce a byla hned nahrazována novými.¹⁶

V protektorátu Čechy a Morava platily dvě měny. Říšská marka, která se dělila na 100 feniků, a protektorátní koruna, kterou tvořilo 100 haléřů. Poměr mezi nimi byl stanoven německými okupanty na 1RM = 10 K, ačkoliv skutečný kurz před okupací byl 6 – 7 korun za jednu marku. S vydáním nových protektorátních peněz se příliš nespíchalo. Vydávání protektorátního oběživa započalo roku 1940 a jejich zavádění bylo pozvolné.¹⁷

¹⁴ VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 39-43

¹⁵ VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 47-50

¹⁶ VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 57

¹⁷ VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 67-68

3.5. Měnový vývoj po 2. světové válce

Jedním z prvních úkolů po osvobození území státu byla obnova československé měny. V oběhu byla platidla protektorátní měny, říšské marky i množství prvorepublikového oběživa. Na území Slovenska zůstalo dočasně v oběhu oběživo Slovenského štátu, slovenské koruny.

Svá platidla měla připravená i exilová vláda v Londýně. Šlo o státočky bez datace, neboť v době jejich tisku nebylo jisté, kdy válka skončí.

Dekretem prezidenta republiky byla 1. 11. 1945 obnovena československá měna s novou zkratkou Kčs. Koruna se dělila na 100 haléřů. Ostatní měny přestaly platit. Do oběhu byly uvedeny československé státočky londýnské emise a státočky a bankovky vydané na osvobozeném území.¹⁸

Roku 1953 se uskutečnila měnová reforma. Lidé si mohli peníze vyměnit ve velmi nepříznivých poměrech. Poměr do 300 Kčs byl vyměňován v poměru 5:1, takže za 300 Kčs dostal 60 Kčs. Pokud měl někdo více než 300 Kčs, byly mu vyměňovány v poměru 50:1. Jestliže měl tedy našetřeno např. 100 000 Kčs, dostal za ně jen 2054 Kčs. Každý, kdo měl našetřeno, byl touto reformou okraden. Neprodělal jen ten, kdo žil od výplaty k výplatě.¹⁹ Nově byla koruna pevně svázána s rublem, od kterého se odvíjel kurz. Jeden sovětský rubl se rovnal 1,80 Kčs.²⁰

Po rozpadu totalitního režimu se začal projevovat slovenský nacionalismus. První svobodné volby dávaly ještě naději, že se federaci podaří udržet, a tak byly zahájeny práce na přípravě nových platidel. Mince zůstaly zachovány, jen na nich byly provedeny drobné úpravy. Nově byla zavedena desetikorunová mince. Na této minci se měli objevovat státníci, které je možné pokládat za zakladatele společného státu. Motivy se měly každý rok střídát, aby jeden rok byl český reprezentant a druhý slovenský. Ohledně vzhledu bankovek se vedly diskuze, které ale k závěru nedospěly. Volby v červnu 1992 ukázaly, že již žádné federální bankovky nevzniknou. Některé návrhy však zapomenuty nezůstaly, protože vítěz soutěže na nové federální bankovky, Oldřich Kulhánek, byl pověřen ČNB uměleckým provedením nových českých bankovek.²¹

¹⁸ VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 71-73

¹⁹ VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 76

²⁰ VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 81

²¹ VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 91-93

3.6. Česká koruna

Česká koruna jako nová samostatná měna vznikla oficiálně 8. 2. 1993.

Zajištění tisku bankovek nebyl velký problém, protože část bankovek zajistila Státní tiskárna cenin Praha a část byla vytištěna v zahraničí firmou Thomas de La Rue & Company Ltd. Větší problém nastal při zajištění ražby mincí. Česká republika v té době vlastní mincovnu neměla. Dosavadní státní mincovna, která se nacházela v Kremnici, připadla po rozdělení Slovensku. Zakázka na ražbu mincí se proto rozdělila mezi kanadskou Royal Canadian Mint Winnipeg a německou Hamburgische Münze Hamburg.²²

Od roku 1996 je výhradním dodavatelem všech českých mincí Česká mincovna v Jablonci nad Nisou.²³ Tisk bankovek zajišťuje Státní tiskárna cenin.²⁴

²² VONDRA, Roman. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2130-4. str. 94-95

²³ ČESKÉ MINCE. *Česká mincovna* [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/ceske-mince-345/>

²⁴ *Statut a předmět podnikání. STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN, státní podnik* [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <https://stc.cz/o-spolecnosti/statut-a-predmet-podnikani/>

4. ÚLOHA ČESKÉ NÁRODNÍ BANKY PŘI REGULACI OBĚŽIVA

K emisi peněz je potřeba zřízení oprávněné emisní instituce. Tato instituce je rovněž povinna o peněžní masu pečovat. Emise měny musí být pod jednotnou ústřední správou a musí se řídit jednotnými pravidly stanovenými ústřední institucí, ale samotná emise může být prováděna několika oprávněnými bankami. Za ústřední emisní instituce jsou považovány ústřední emisní banky (centrální banky), ministerstva financí, zvláštní bankovní úřady s emisními oprávněními a stabilizační fondy.²⁵

4.1. Česká národní banka

Ústřední bankou České republiky je Česká národní banka. ČNB je orgán vykonávající dohled nad finančním trhem a je příslušná k řešení krize. ČNB je zřízena Ústavou České republiky a činnost vykonává podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Do činnosti ČNB lze zasahovat jen na základě zákona.

ČNB je právnickou osobou veřejného práva sídlící v Praze. Kromě sídla v Praze má i řadu mimopražských pracovišť po celé ČR. Nacházejí se v Ústí nad Labem, v Plzni, v Českých Budějovicích, v Hradci Králové, v Brně a v Ostravě. ČNB vlastní majetek, se kterým hospodaří s odbornou péčí.

ČNB je součástí Evropského systému centrálních bank a Evropského systému dohledu nad finančními trhy. Dále spolupracuje s Evropskou radou pro systémová rizika a evropskými orgány dohledu nad finančními trhy.²⁶

Pro úspěšné plnění úkolů ústřední banky je nutné, aby byla zabezpečena její nezávislost. Nezávislost je posuzována ve čtyřech základních směrech, kterými jsou institucionální, operační, personální a finanční.²⁷

²⁵ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s. ISBN 978-80-7380-639-2. str. 39

²⁶ O ČNB. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/

²⁷ GRŮŇ, Lubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právnické učebnice. 323 s. ISBN 80-7201-620-2. str. 220

4.1.1. Funkce České národní banky

Zákon o České národní bance i Ústava určují za hlavní cíl činnosti ČNB péči o cenovou stabilitu. Tu provádí především prostřednictvím plnění následujících úkolů:

- a) Určuje měnovou politiku
- b) Vydává bankovky a mince – emisní funkce
- c) Řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank
- d) Vykonává dohled nad finančním trhem a je orgánem příslušným k řešení krize
- e) Poskytuje bankovní služby pro stát a veřejný sektor²⁸

Důležitou povinností ČNB je povinnost informační. ČNB musí nejméně dvakrát ročně podávat Poslanecké sněmovně zprávu o měnovém vývoji. Jestliže se poslanecká sněmovna na tom usnese, tak musí ČNB předložit do 30 dnů mimořádnou zprávu o měnovém vývoji. Dále je ČNB povinna Poslanecké sněmovně podávat alespoň jednou ročně zprávu o finanční stabilitě. Veřejnost musí být informována ČNB o měnovém vývoji nejméně jednou za tři měsíce.²⁹

4.2. Měnová politika

Měnová politika vyjadřuje souhrn zásad a opatření sloužících k zajištění stability měny. Jejimi hlavními cíli je udržování peněžní rovnováhy a stability měny projevující se ve stabilitě vnitřní i vnější kupní síly měny.

Při realizaci užívá ústřední banka přímé nástroje, mezi něž patří pravidla likvidity, úvěrové kontingenty, povinné vklady apod., ale i nepřímé nástroje, do nichž se řadí především diskontní sazba, povinné minimální rezervy, operace na volném trhu, lombardní úvěr, reeskont směnek nebo intervence devizového kurzu. Dalšími nástroji měnové politiky jsou konverze a swapy.

Měnová politika je součástí hospodářské politiky státu, vedle rozpočtové, zahraničněobchodní a důchodové politiky.³⁰

²⁸ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s. ISBN 978-80-7380-639-2. str. 154

²⁹ GRŮŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1. str. 188

³⁰ GRŮŇ, Lubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právnické učebnice. 323 s. ISBN 80-7201-620-2. str. 220-222

4.3. Emise peněžní masy

Peněžní masa, jinými slovy peněžní zásoba, je množství peněz v ekonomice v určitém okamžiku nebo množství peněz, které je vydáno ústřední emisní institucí do oběhu a kterou lidé a firmy drží jako peněžní zůstatky. Je tvořena zákonnými platidly a žirálními penězi. Do peněžní masy je možné řadit i obchodní směnky a cenné papíry na řad s krátkou dobou splatnosti.³¹

Peněžní jednotkou v České republice je koruna česká, zkratka je „Kč“. Dělí se na sto haléřů.³² Vydávat české bankovky a mince je výhradním právem ČNB.³³ Ve vyhláškách stanovuje:

- a) Nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydání do oběhu
- b) Postup fyzických a právnických osob při příjmu zákonných peněz a nakládání s nimi, včetně postupu při odebírání padělaných bankovek a mincí
- c) Poskytování náhrad za necelé a poškozené bankovky a mince
- d) Ukončení platnosti bankovek a mincí a způsob a dobu jejich výměny za jiné bankovky a mince
- e) Podmínky, za kterých lze reprodukovat symboly peněz nebo vyrábět předměty, které je úpravou napodobují³⁴

V současné době nemají hotovostní peníze, až na výjimky, stanovené zákonné limity či povinné krytí. O jejich množství rozhodují pouze centrální banky.³⁵

Emise probíhá dvěma způsoby – emise neúvěrová nebo úvěrová. V neúvěrové emisi peněžní masy šlo o emisi plnohodnotných peněz, které byly raženy z drahého kovu. Tato emise je tedy již historicky překonána. Mezi emitentem a příjemcem nevznikal žádný úvěrový vztah. Výhoda těchto peněz spočívala v tom, že nemohlo dojít k inflaci. Zhoršující se kvalita mincí a jejich opotřebovanost vedla k vysokým nákladům oběhu. Poškozené mince musely být stahovány a

³¹ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s. ISBN 978-80-7380-639-2. str. 39-41

³² Zákon č. 6/1993 Sb. ze dne 17. 12. 1992, zákon České národní rady o České národní bance §13

³³ Zákon č. 6/1993 Sb. ze dne 17. 12. 1992, zákon České národní rady o České národní bance §12

³⁴ GRŮŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1. str. 193

³⁵ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 2., rozšířené vydání. Praha: Management Press, 2001. 782 s. ISBN 80-7261-051-1. str. 71

nahrazovány novými, proto se začalo přecházet k úvěrové emisi a neplnohodnotným penězům.

Úvěrová emise má několik způsobů podle předmětu emise a v oprávnění k emisi. Vzniká při ní úvěrový vztah mezi emitentem a příjemcem peněžní masy.

Prvním způsobem je rozpočtově úvěrová emise. Je to emise státovek a různých druhů tzv. státních pokladničních poukázek. Jsou to zákonná platidla neomezeně převoditelná. Od bankovek se v historii lišily tím, že byly emitovány státem a nebyly přímo směnitelné za zlato, bankovky emitovaly banky na podkladě držby zlata. Později toto dělení ztratilo význam a pojem „bankovky“ začal být užíván pro oba významy. Státní pokladniční poukázky jsou dluhopisy s krátkou dobou splatnosti. Vytváří je stát jako zdroj finančních prostředků k platbám. Byly užívány, když stát nebyl schopen hradit výdaje z příjmů rozpočtu.

Obchodně úvěrová emise je druhým způsobem. Jsou při ní emitovány cizí směnky převoditelné „na řad“. Směnky nejsou zákonnými platidly, ale směnky s bankovní zárukou jsou přijímány jako platební prostředek. Vystavování směnek je fakticky emisí platebních prostředků. Směnka poskytuje krátkodobý úvěr. Byly užívány především jako platební prostředek v mezinárodním obchodu.

Třetí formou je bankovně úvěrová emise. Charakteristické pro tuto formu je, že existuje ústřední nebo centrální banka, která jediná je oprávněna rozmnožovat svým úvěrem peněžní masu. Tato emise se dále dělí na klasický a moderní způsob. Při klasickém způsobu je těžiště emisní činnosti v emisi bankovek na základě nákupu obchodních směnek a měnového kovu. Klasický způsob byl založen na zlatém krytí. Naproti tomu těžištěm moderního způsobu emise je emise žirálních peněz (vklady na bankovních účtech) namísto emise bankovek. Zpravidla se jedná o papírovou měnu, která není krytá zlatem.³⁶

4.3.1. Nástroje k regulování peněžní masy

Mezi nástroje k regulování peněžní masy patří:

- a) Stanovení úrokových sazeb – repo, diskontní, lombardní
- b) Operace na volném trhu
- c) Systém minimálních rezerv
- d) Úvěrové limity a stanovení „měnových cílů“

³⁶JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s. ISBN 978-80-7380-639-2. str. 39-41

Repo sazba je stanovena pro repo operace. Při nich ČNB přijímá od bank přebytečnou likviditu a předává jim dohodnuté cenné papíry jako zajištění. Po uplynutí doby splatnosti vrátí ČNB jistinu zvýšenou o dohodnutý úrok a banka vrátí ČNB předmět zajištění.

Diskontní sazbu obdrží banky, které přes noc uloží přebytečné likvidity u ČNB. Představuje dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb a stanovuje tak aktuální cenu peněz.

Za lombardní sazbu poskytuje ČNB ostatním bankám krátkodobý úvěr zajištěný vybranými cennými papíry. Představuje horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb.

Operace na volném trhu jsou podobné emisi peněžní masy. Centrální banka nakupuje a prodává cenné papíry podle potřeby, čímž ovlivňuje množství peněžní masy v oběhu. Tyto operace mají vliv i na pohyb kurzů deviz vůči domácí měně. S vyšší poptávkou roste kurz měny a naopak s nižší poptávkou kurz klesá.

Systém minimálních rezerv určuje minimální procentuální část aktiv bank, která musí být uložena u centrální banky.

Úvěrový limit stanovuje maximální přípustný úvěr, který je možné poskytnout. Dlužníci jsou tak diferencováni na základě úvěruschopnosti, tzv. bonity. Stanovení měnového cíle vyjadřuje nejvýše přípustný procentuální přírůstek peněžní masy v určitém časovém období.³⁷

4.4. Další činnosti ČNB s hotovostními penězi

Peníze opotřebované oběhem ČNB stahuje a nahrazuje je novými.

Poškozené bankovky a mince na požádání ČNB vyměňuje za nepoškozené. Má možnost odmítnout vyměnit peníze, jejichž obrazec nebo reliéf je nečitelný nebo proděravělý, a zbytky bankovek menší než čtvrtina původní plochy. Takovéto peníze jsou bez náhrady odebírány a ničeny. Ve výjimečných případech může ČNB náhradu poskytnout.

Za peníze, které byly zničeny nebo ztraceny, není poskytována náhrada. Bez náhrady mohou být rovněž odebrány bankovky, jejichž vzhled byl pozměněn. Tedy bankovky popsané, pomalované, přetištěné, perforované, zamazané barvou nebo lepidlem apod.

³⁷ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s. ISBN 978-80-7380-639-2. str. 41-42

ČNB může peníze, které vydala prohlásit za neplatné a stáhnout je z oběhu. Jejich hodnotu pak uhradí výměnou za nově vydané.³⁸

Padělané nebo pozměněné peníze odebírají banky a právnické osoby bez náhrady a předávají je ČNB. Odebírající právnické osoby jsou oprávněny požadovat prokázání totožnosti osoby, která padělané peníze předložila. Odebrání padělaných peněz oznamují orgánům činným v trestním řízení.³⁹

4.4.1. Stahování poškozených bankovek a mincí z oběhu

Běžně poškozené bankovky a mince ČNB přijímá a nevydává zpět do oběhu. Úvěrová instituce provádějící pokladní operace poškozené bankovky a mince přijímá a nevrací do oběhu, pokud jsou celé nebo se skládají nejvýše ze dvou částí, které k sobě nepochybně patří a celková plocha takových bankovek je větší než 50%. Jiná právnická osoba poškozené bankovky přijímá a nevrací do oběhu, pokud jsou celé. Pokud celé nejsou, může je odmítnout. Fyzická osoba může příjem poškozených peněz odmítnout.

Nestandardně poškozené bankovky a mince ČNB bez náhrady zadrží. Úvěrové instituce provádějící pokladní operace je zadrží bez náhrady a předají ČNB. Ostatní osoby jsou oprávněny je odmítnout přijmout.⁴⁰

Bankovka nevhodná pro další oběh je taková, která:

- a) je zašpiněná
- b) je popsaná, pomalovaná, přetištěná, potištěná, obarvená, odbarvená, poškozená hygienicky závadným materiálem
- c) je ohořelá nebo zetlelá
- d) je proděravělá alespoň jedním viditelným otvorem
- e) je poškozená nástražným zařízením na ochranu proti krádeži
- f) je složená ze 2 nebo více částí
- g) není celá
- h) je natržená
- i) pozbyla tuhost typickou pro bankovkový papír
- j) je zmačkaná a i po ručním zpracování není její povrch rovný

³⁸ GRÚŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1. str. 192

³⁹ GRÚŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1. str. 193

⁴⁰ Zákon č. 136/2011 Sb. ze dne 27. 4. 2011, zákon o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů §9

- k) má jiné závažné odchylky, pro které nemůže projít zařízením nebo být detekována na pravost, platnost nebo vhodnost pro další oběh

Mince nevhodná pro další oběh je taková, která:

- a) je zašpiněná tak, že zašpinění znemožňuje identifikaci měny, nominální hodnoty, pravosti nebo platnosti
- b) není celá
- c) má nečitelný obrazec nebo reliéf, má deformovaný tvar, je nastřížená nebo proděravělá nebo je vyrobená z více částí a tyto části jsou odděleny
- d) je poškozená nástražným zařízením na ochranu proti krádeži
- e) je odřená, zkorodovaná, zašpiněná nebo jinak opotřebovaná nebo poškozená způsobem znemožňujícím její bezproblémové používání v peněžním oběhu, zejména stanovení pravosti a platnosti
- f) jiné závažné odchylky, pro které nemůže projít zařízením nebo být detekována na pravost, platnost nebo vhodnost pro další oběh⁴¹

4.5. Právní úprava oběhu bankovek a mincí

Samotný oběh hotovostních peněz je upraven především v zákoně č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí. Zákon upravuje ochranu tuzemských i cizozemských bankovek a mincí, pravidla pro oběh bankovek a mincí, práva a povinnosti s oběhem související, vymezuje základní pojmy, stanovuje postup ČNB při zpracování bankovek a mincí přijatých z oběhu a nakládání s nimi. Dohled nad dodržováním tohoto zákona vykonává ČNB.⁴² K zákonu je vydána prováděcí vyhláška ČNB č. 274/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o oběhu bankovek a mincí a úřední sdělení ČNB ze dne 21. prosince 2016 k některým ustanovením zákona o oběhu bankovek a mincí.

Dalšími právními prameny, které upravují problematiku oběhu bankovek a mincí jsou zákon č. 6/1993 Sb., o ČNB a zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti.

Zákon o ČNB stanovuje za hlavní cíl ČNB péči o cenovou a finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v ČR. Stanovuje emisní

⁴¹ Vyhláška č. 274/2011 Sb. Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o oběhu bankovek a mincí § 6, § 7

⁴² Zákon č. 136/2011 Sb. Zákon o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

monopol ČNB a nástroje měnové regulace, které využívá. Určuje korunu českou, jako peněžní jednotku v ČR.⁴³

Zákon o omezení plateb v hotovosti stanovuje povinnost provést nadlimitní platbu bezhotovostně. Limit je stanoven na 270 000 Kč provedený týměž poskytovatelem platby témuž příjemci platby v průběhu jednoho kalendářního dne.⁴⁴

⁴³ Zákon č. 6/1993 Sb. ze dne 17. 12. 1992, zákon České národní rady o České národní bance

⁴⁴ Zákon č. 254/2004 Sb. ze dne 13. 4. 2004, Zákon o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů

5. VZHLED A NÁLEŽITOSTI ČESKÝCH BANKOVEK A MINCÍ

Jak již bylo řečeno výše, vydávání nových druhů a vzorů zákonných peněz probíhá na základě vyhlášek ČNB. Jsou v nich stanoveny všechny důležité informace týkající se jednotlivých bankovek či mincí.

5.1. Ochranné prvky

Od počátku užívání peněz se objevovaly a stále trvají snahy padělatelů o nezákonné kopírování nebo napodobování peněz, proto je potřeba je chránit ochrannými prvky, které práci padělatelům alespoň komplikují, pokud už je neodradí od této činnosti úplně.

V rané době nebyly ochranné prvky příliš rozvinuty a stačil zvláštní papír a tisk. Nicméně spolu s technickým pokrokem a rozšiřováním nových technologií, která napomáhá též padělatelům, je potřeba rozvíjet a zdokonalovat i ochranu platidel před jejich potencionálním zneužitím.

Ze své podstaty jsou snadněji padělatelné bankovky než mince. České bankovky jsou na vysoké technické úrovni a jsou chráněny řadou moderních kvalitních ochranných prvků. Některé jsou snadno zjištěitelné komukoliv z veřejnosti pouhým okem, jiné je schopna odhalit odborná veřejnost a některé je možné zjistit pouze za pomoci specializovaných zařízení.⁴⁵

V současné době je užíváno 8 hlavních ochranných prvků:

- a) Vodoznak
- b) Okénkový proužek s mikrotextem
- c) Ochranná vlákna
- d) Soutisková značka
- e) Skrytý obrazec
- f) Proměnlivá barva
- g) Iridiscentní pruh
- h) Mikrotext

Vodoznak

Vodoznak, známý také pod termínem průsvitka nebo filigrán, je obrazec v papíru bankovky dobře viditelný při pohledu proti světlu. Plní funkci ochrannou

⁴⁵ Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky>

ale i dekorativní. Vzniká při výrobě papíru, vytváří se zesílením nebo naopak zeslabením papírové hmoty pomocí síta, nebo válce.

Vodoznak má několik druhů:

- a) Průběžný – po celé ploše bankovky
- b) Tmavočarý – papír je v místě obrazce zesílen, tzv. pozitivní
- c) Běločarý – papír je v místě obrazce zeslaben, tzv. negativní
- d) Kombinovaný
- e) Stupňový – vytvořený polotóny
- f) Lokalizovaný – nachází se ve vodotiskové lokalitě na stejném místě v bankovkovém poli
- g) Figurální⁴⁶

V současné době se užívá lokální stupňovitý vodoznak. Je umístěn ve střední části širokého nepotíštěného okraje a tvoří jej portréty osobností vyobrazených na bankovkách. Tyto portréty jsou doplněny negativními hodnotovými čísly bankovek se znakem, který má každá bankovka originální.⁴⁷

Okénkový proužek s mikrotextem

Jedná se o metalizovaný proužek zapuštěný do bankovky po celé její šířce již při výrobě. Může být v papíru skryt zcela, ale u současných bankovek vždy vystupuje na povrch na lící straně ve čtyřech intervalech. Podíváme-li se proti světlu, můžeme vidět celý proužek. Proužek obsahuje negativní mikrotext, kde je napsáno ČNB a nominální hodnota dané bankovky, takže např. „ČNB 1000“. Vystouplé části mění, v závislosti na úhlu dopadu světla, svoji barvu z hnědofialové na zelenou.^{48 49}

Ochranná vlákna

Ochranná vlákna jsou syntetická vlákna oranžové barvy o délce 6 mm zapuštěná v papíru bankovky. Jsou okem viditelná, nejlépe zřetelná jsou na bílých

⁴⁶ Vodoznak. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky/vodoznak>

⁴⁷ Ochranné prvky 1000 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-1000-kc/>

⁴⁸ Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky#12.ochranny>

⁴⁹ Ochranné prvky 1000 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-1000-kc/>

nepotištěných okrajích bankovky.⁵⁰ Jsou přidávána do papírové hmoty ve fázi zplst'ování vláken. Některá syntetická vlákna mohou být neviditelná, ale při použití ultrafialového světla zazáří.

Kromě syntetických vláken jsou i vlákna chemická. Chemická vlákna způsobují citlivost papíru na určité látky, nebo chrání tiskové barvy, které při kontaktu s chemickou látkou nenávratně změni zbarvení.⁵¹

Soutisková značka

Soutisková či průhledová značka se skládá z obrazce, který je rozložen na obě strany. Z pohledu z lícni strany je vidět část obrazce a z rubové strany druhá část. Celý obrazec je vidět až při průhledu proti světlu, kdy na sebe obě části přesně navazují. Soutisková značka na našich současných bankovkách je kruhová a obsahuje písmena „ČR“.

Při vydávání bankovek Státní tiskárnou cenin se užívají simultánní tisknouce stroje, kterými ale padělatelé nedisponují, takže musí tisknout každou stranu zvlášť, což způsobuje, že jim objekty nevytváří kompletní obraz.⁵²

Skrytý obrazec

Skrytý obrazec je založen na sklopném efektu. Podstatou tohoto prvku je obrazec, který je viditelný jen při sklopení bankovky ve výši očí do vodorovné polohy proti světlu. Vzniká zvláštním uspořádáním plastických linek, na které dopadá světlo.⁵³ Z pohledu na delší stranu bankovky je obrazec pozitivní, tj. tmavý, naopak z pohledu na kratší stranu je negativní, tj. světlý. Na dnešních českých bankovkách ho najdeme na lícni straně bankovky mezi ornamenty na rameni osoby na portrétu. Tvoří ho číslo shodné s nominální hodnotou dané bankovky.⁵⁴

⁵⁰ Ochranné prvky 1000 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-1000-kc/>

⁵¹ Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky#13.chemicka>

⁵² Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky#18.soutiskova>

⁵³ Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky#19.sklopny>

⁵⁴ Ochranné prvky 1000 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-1000-kc/>

Proměnlivá barva

Principem je speciální tisková barva, kterou je vytvořen vzor. V závislosti na sklon a dopad světla se barva mění ze zlaté na zelenou. Proměnlivě barevný obrazec zdobí jen bankovky o hodnotách 5 000 Kč, kde je vyobrazena hlava českého lva v šestiúhelníku, 2 000 Kč, kde si můžeme povšimnout měnících se barev na strunách harfy, 1000 Kč s vyobrazeným vzorem lipového listu⁵⁵ a 500 Kč, kde je umístěn stylizovaný květ.⁵⁶

Iridiscentní pruh

Jedná se o duhově lesklý 20 mm široký pruh. Zdá se být průhledný, slabě okrově zabarvený, ale při sklopení proti světlu nabývá zlatý a fialový nádech s kovovým odleskem. Na pravé straně je vzorovaný a má světle vyznačeny hodnoty bankovek. Při nahnutí se barva vyznačené hodnoty změní na tmavou. České bankovky nesou iridiscentní pruh na pravé straně blíže okraji.⁵⁷ Nachází se jen na třech nejvyšších českých bankovkách, tedy 1 000 Kč, 2 000 Kč a 5 000 Kč.⁵⁸

Mikrotext

Mikrotext se vytváří tiskem z hloubky i tiskem z plochy. Vypĺňují se jím obrazce nebo se z nich skládá samostatný obrazec.⁵⁹

V současnosti ho najdeme na bankovkách hned na několika místech. Prvním z nich je lícni strana, kde číselně značí hodnotu bankovky a tvoří obrys velkého hodnotového čísla. Znovu se objevuje na téže straně vpravo od portrétu, v pruhu základní barvy. I zde označuje číselnou hodnotu bankovky. Na obrácené straně se schovává rovněž v pruhu základní barvy mezi státním znakem a pravým okrajem. Na tomto místě určuje hodnotu bankovky ale tentokrát slovně. Na bankovce můžeme nalézt ještě mikrotextové iniciály zobrazených osobností. Jedny iniciály

⁵⁵ Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky#20.opticky>

⁵⁶ Ochranné prvky 500 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-500-kc/>

⁵⁷ Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky#21.iridiscentny>

⁵⁸ Ochranné prvky 500 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-500-kc/>

⁵⁹ Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky#6.mikropismo>

jsou skryty na líci uprostřed u velkého slovního označení hodnoty. Druhé iniciály se ukrývají na rubu v ornamentu pod státním znakem.⁶⁰

Další ochranné prvky

Kromě výše zmíněných ochranných prvků jsou využívány i další prvky nebo metody výroby, které se nedají snadno napodobit a přispívají k bezpečnosti platidel.

Bankovkový papír

Papír tvoří hmotnou část bankovky, proto jsou na něj kladeny vyšší požadavky než na vlastnosti obyčejného papíru. Je využíván speciální bankovkový papír, který se od běžného liší silou, strukturou a zbarvením. Je potřeba, aby byl pevnější a pružnější, aby odolal prohýbání nebo natržení.

České bankovky jsou tisknuté na přírodně zbarvený papír, který není čistě bílý, ale má světlo – okrový nádech.

Akustický bezpečnostní prvek

Tento prvek je ovlivňován vhodným složením vláken papíru a způsobuje jiný zvuk papíru při zmuchlání nebo tření než obyčejný papír. Bankovkový papír má zvuk tvrdší.

Tisk

Dokonalé napodobení tisku není možné ani s dobře vybavenou padělatelskou dílnou, proto je tisk nejlepší ochranou před paděláním.

Rozlišujeme několik metod tisku. Nejstarší metodou tisku je tisk z výšky. Je založen na skutečnosti, že tisknoucí místa jsou na tiskové desce vyvýšena. Tato metoda je podobná razítkům. V současnosti se užívá k číslování bankovek nebo tisku doplňujících prvků.

Další metodou je tisk z plochy. Tato metoda nemá příliš velký význam na ochranu bankovek. Využívá se především na tisk pestrobarevných podtisků.

Kombinací tisku z výšky a tisku z plochy vzniká sběrný tisk. Tento tisk umožňuje potiskovat obě strany papíru s velkou přesností, což umožňuje vznik tzv. soutiskové značky, jednoho ze základních ochranných prvků.

⁶⁰ Ochranné prvky 1000 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranné-prvky-1000-kc/>

Třetím způsobem tisku je tisk z hloubky. V případě tohoto tisku jsou tisknouce místa pod úrovní povrchu tiskové desky. Vytváří se tak tiskové obrazce, číselné označení hodnot, portréty nebo texty. Obrazce jsou tímto tiskem vizuálně více plastické, protože nanášená vrstva barvy je podle hloubky proměnlivá. Tímto tiskem vzniká sklopný efekt, který vytváří skryté obrazce.⁶¹

Číslování a sériování

Číslování a sériování je dalším prvkem technické ochrany bankovek. Číslo a série jsou vytištěny tiskem z výšky. Každá bankovka má číslo originální, čímž se zhoršují podmínky pro jejich padělání.⁶²

5.1.1. Možné budoucí ochranné prvky

„μ-chip (MU-chip) je mikročip od firmy Hitachi. Chip má 128 Bit Rom, což znamená, že existují 340 undecillionových možností (3 + 38 nul). μ-chip je založen na technologii RFID (Radio Frekvenční Identifikační Technologie). Díky malé velikosti (0,4 * 0,4 * 0,06 mm) je v bankovkách těžko rozeznatelné pouhým okem, a není hmatatelný. Princip: čip ukládá 38-místné číslo centrální banky, který je čitelný speciální bezkontaktní čtečkou. Čip používá jako anténu, kovový bezpečnostní proužek. Zatím neexistuje žádná známá bankovka, která používá takový čip.“⁶³

5.2. Vzhled platných mincí a bankovek

5.2.1. Mince

1 Kč

Tato drobná mince, zvaná „koruna“, se dostala do oběhu dne 9. června 1993. Koruna se razí z oceli a je pokovena niklem. Hmotnost koruny je 3,6 g, průměr 20 mm a síla 1,85 mm. Hrana koruny je vroubkovaná.

⁶¹ Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky#17.tisk>

⁶² Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky#22.cislovani>

⁶³ Ochranné prvky na bankovkách. *Papírová platidla, bankovky* [online]. 2012 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/informace/ochranne-prvky>

Na lící straně je český lev symbolizující českou státnost. Opis obsahuje název státu „ČESKÁ REPUBLIKA“ a při spodním okraji letopočet ražby. Nad letopočtem je umístěna značka mincovny, která korunu razila.

Na rubové straně je označení hodnoty mince číslicí „1“. Pod hodnotou je královská koruna. Při okraji mince je uveden název peněžní jednotky.

Pod královskou korunou při spodním okraji jsou navíc umístěny iniciály autorky návrhu koruny, akademické sochařky Jarmily Tuhlíkové-Spěvákové.⁶⁴

2 Kč

Dvoukoruna byla vydána do oběhu 9. června 1993. Je stejně jako koruna ražena z oceli a pokovena niklem. Dvoukoruna váží 3,7 g, má průměr 21,5 mm a šířku 1,85 mm. Je ražena do tvaru pravidelného jedenáctihranu s hladkými zaoblenými hranami.

Na lící mince je opět český lev. V opise je nápis „ČESKÁ REPUBLIKA“ a při spodním okraji letopočet ražby. Nad letopočtem je značka mincovny, v níž byla mince vyražena.

Na rubu je označení hodnoty mince číslicí „2“, vpravo od ní je zkratka peněžní jednotky „Kč“. Vlevo od hodnoty mince se nachází šperk (tzv. gombík) z doby Velkomoravské říše.

Návrh je dílem Jarmily Tuhlíkové-Spěvákové, jejíž iniciály jsou umístěny pod číslicí „2“ při spodním okraji.⁶⁵

5 Kč

Pětikoruna je v oběhu od 9. června 1993. Je rovněž jako předchozí mince ražena z oceli a pokovena niklem. Pětikoruna má hmotnost 4,8 g, průměr 23 mm a šířku 1,85 mm. Hrana této mince je hladká.

Na lící straně se nachází český lev, pod ním je umístěn dvouřádkový nápis „ČESKÁ REPUBLIKA“. Pod názvem státu je ještě letopočet ražby a značka mincovny.

Na rubové straně je označena hodnota mince číslicí „5“. V pozadí je vyobrazen Karlův most s hladinou Vltavy. Na levé straně ve směru zdola nahoru od číslice je vyznačen lipový lístek a zkratka peněžní jednotky „Kč“.

⁶⁴ Vyhláška č. 141/1993 Sb., Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 1 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 1 Kčs a jejich výměně

⁶⁵ Vyhláška č. 142/1993 Sb., Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 2 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 2 Kčs a jejich výměně

Návrh pětikoruny vypracoval akademický sochař Jiří Harcuba, proto je při spodním okraji mince uprostřed písmeno "H".⁶⁶

10 Kč

Desetikoruna je v oběhu od 12. května 1993. Ražena je z ocelového jádra, které je potaženo plátkem mědi. Hmotnost desetikorunové mince je 7,62 g, průměr 24,5 mm a síla 2,55 mm. Hrana je stejně jako u korunové mince vroubkovaná.

Na lící straně je český lev. V opise je napsán velkými písmeny název státu a na spodním okraji letopočet ražby oddělený od názvu státu tečkami. Nad letopočtem je umístěna značka mincovny.

Na rubové straně se nachází hodnotové číslo „10“ a zkratka peněžní jednotky. V pozadí je znázorněna národní kulturní památka Petrov. Na levém okraji je v opise název vyobrazeného města „BRNO“.

Návrh desetikoruny vypracoval akademický sochař Ladislav Kozák. Jeho iniciály „LK“ jsou zaznamenány na spodním okraji mince.⁶⁷

20 Kč

Dvacetikoruna je vydávána do oběhu od 12. května 1993. Je ražena z ocelového jádra, které je po obou stranách potaženo plátkem slitiny, která obsahuje 750 dílů mědi a 250 dílů zinku. Plátky slitiny i hrana dvacetikoruny jsou galvanicky pokoveny slitinou obsahující 700 dílů mědi a 300 dílů zinku. Dvacetikoruna má hmotnost 8,43 g, průměr 26 mm a sílu 2,55 mm. Tvarovaná je do pravidelného třináctihranu, jehož hrany jsou zaoblené a hladké.

Líc dvacetikoruny zahrnuje symbol české státnosti, českého lva. Opis obsahuje název státu. Spodní okraj obsahuje letopočet ražby, jenž je podobně jako u desetikoruny oddělen tečkami. Nad ním je značka mincovny.

Na rubu dvacetikoruny je postava Svatého Václava na koni s praporem. Na obě strany od postavy je rozložen ve vodorovném pásu nápis „SVATÝ VÁCLAVE, NEDEJ ZAHYNOUT NÁM I BUDOUCÍM“. Číslo „20“, označující hodnotu mince, a zkratka „Kč“ jsou ve dvou řádcích po levé straně nad nápisem.

⁶⁶ Vyhláška č. 143/1993 Sb. ze dne 4. 5. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 5 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 5 Kčs a jejich výměně

⁶⁷ Vyhláška č. 110/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 10 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 10 Kčs a bankovek po 10 Kčs a jejich výměně

Pod pravou nohou koně jsou umístěny iniciály autora návrhu, Vladimíra Oppla.⁶⁸

50 Kč

Tato mince se objevila v oběhu jako první a to již 7. dubna 1993. Padesátikoruna se razí z ocelového jádra, které je po obou stranách ve střední části potaženo plátkem slitiny obsahující 750 dílů mědi a 250 dílů zinku a na mezikruží plátky mědi. Měděné plátky i hrana mince jsou pokoveny mědí. Padesátikoruna má hmotnost 9,7, g a průměr 27,5 mm a sílu 2,55 mm. Střední část má průměr 17 mm. Hrana mince je hladká.

Na lici se nachází český lev. Opis obsahuje název „ČESKÁ REPUBLIKA“. U spodního okraje je obsažena hodnota mince se zkratkou peněžní jednotky oddělená tečkami. Nad hodnotou mince je letopočet ražby a nad ním značka mincovny.

Na rubu mince se nachází Karlův most a seskupení budov typických pro hlavní město Prahu. Na mezikruží se nachází opis obsahující „PRAGA MATER URBIUM“.

Návrh je dílem akademického sochaře Ladislava Kozáka. Jeho iniciály jsou vlevo nad neúplným obloukem Karlova mostu.⁶⁹

Padesátikoruna získala v roce 1994 prestižní cenu Mince roku v kategorii nejlepší oběžná mince v soutěži pořádané World Coin News a nakladatelstvím Krause Publication.⁷⁰

5.2.2. Bankovky

100 Kč

Stokorunová bankovka byla vydána do oběhu 30. června 1993. V průběhu užívání byly vydávány pozměněné a doplněné vzory. V září 2018 se začaly vydávat bankovky nejnovějšího vzoru doplněné o vylepšené ochranné prvky.⁷¹

⁶⁸ Vyhláška č. 111/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 20 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti bankovek po 20 Kčs a po 50 Kčs a jejich výměně

⁶⁹ Vyhláška č. 101/1993 Sb. ze dne 12. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 50 Kč vzoru 1993 a o ukončení platnosti mincí po 1 haléři a po 5 haléřích československé měny a jejich výměně

⁷⁰ 50 Kč vzoru 1993. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/numizmatika/50-kc-vzoru-1993/>

⁷¹ 100 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/100-kc/>

Tato bankovka je 69 mm široká a 140 mm dlouhá. Vytištěna je na přírodně zbarveném papíru obsahujícím stupňovitý vodoznak, běločarý vodoznak a ochranný okénkový proužek. Použitý bankovkový papír je opatřen viditelnými oranžovými ochrannými vlákny o délce přibližně 6 mm. Po obou stranách bankovky jsou tiskem z plochy vytištěny žluté kroužky, které tvoří součást podtisku.

V 36 mm širokém nepotištěném okraji bankovky se nachází stupňovitý vodoznak, který tvoří portrét Karla IV. Vedle něho, směrem ke středu bankovky, je běločarý vodoznak, orientovaný souběžně s kratšími stranami bankovky, označující hodnotu „100“ a symbol svatováclavské koruny.

Ochranný okénkový proužek se nachází přibližně ve třetině délky bankovky. Na proužku je negativně opakující se mikrotext „ČNB 100 Kč“.

Bankovka je opatřena ochrannou soutiskovou značkou, která má na lící straně fialovou barvu a je umístěna v pravé horní části tiskového obrazce. Na rubové straně je umístěna v levé horní části tiskového obrazce a je vytištěna v barvě tmavě zelené.

Na líci bankovky je v pravé části portrét českého krále Karla IV. v zelené barvě ve dvou odstínech. Nahoře na pravé straně od portrétu je vytištěno jméno „Karel IV.“. Na rameni portrétu můžeme při správném sklopení bankovky nalézt skrytý obrazec s číslicí „100“. Na pravé straně od portrétu je veden zelený pás přesahující do nepotištěného okraje. Na něm je shora dolů vyznačeno opět číslo „100“ a opakující se mikrotext „100“. V pravém horním rohu se nachází hmatová značka pro nevidomé a slabozraké. Tvoří ji svislý proužek v zelené barvě vytištěn tiskem z hloubky. V levém spodním rohu je drobným písmem zaznamenáno jméno autora návrhu bankovky „O. KULHÁNEK INV.“, vpravo se nachází jméno autora ryteckého přepisu návrhu „M. ONDRÁČEK SC.“. V levé části obrazce se nachází slovní označení nominální hodnoty bankovky, pod ním je název „ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA“. Napravo od názvu emisní banky je umístěn podpis guvernéra České národní banky. V levé dolní části je umístěn letopočet vydání bankovky. Na pozadí je v zelené barvě vyobrazen motiv gotické křížové klenby. Ve spodní části jsou vyobrazeny obě strany pražského groše ve fialové barvě.

Na rubu bankovky je vyobrazena pečeť Univerzity Karlovy ve fialové barvě položená na pruhu pergamenu zelené barvy. Na pravé straně je na pergamenu umístěn státní znak České republiky v zelené barvě. Na pásu je skryt negativní mikrotext „STO KORUN“. Po stranách se nachází vyobrazení fragmentů gotických

oken a pod ním obrazce připomínající vitráže. Vyobrazení oken a obrazců jsou vytištěny v barvě zelené doplněné o barvu oranžovou. V levém spodním rohu je v zelené barvě vytištěno číslo „100“. Ve spodní části uprostřed se nachází nápis „PADĚLÁNÍ BANKOVEK SE TRESTÁ PODLE ZÁKONA“. Při spodním okraji bankovky je drobným písmem vytištěno „© ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA“ a „STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN“ a jméno autora hlavního motivu rubové strany „V. FAJT SC.“. Označení série bankovky je vytištěno ve vodorovném směru vpravo dole a ve svislém směru zdola nahoru v polovině kratší strany bankovky při nepotištěném okraji vlevo. Výrazné číslo „100“ označující nominální hodnotu bankovky je vytištěno v horní části nepotištěného okraje v zelené barvě. Dole pod hodnotou bankovky je umístěn grafický symbol zdobeného písmene „K“ v kruhu.⁷²

200 Kč

Dvousetkorunová bankovka byla vydána do oběhu dne 8. února 1993. Během užívání došlo k jejím úpravám a vydávání nových vzorů. Poslední upravený vzor je ze září 2018.⁷³

Bankovka je široká 69 mm a dlouhá 146 mm. Je vytištěna na přírodně zbarveném papíru s oranžovými ochrannými vlákny a s vytištěnými žlutými kroužky. Bankovka je opatřena lokálním stupňovitým vodoznakem, běločarým vodoznakem a ochranným okénkovým proužkem.

Stupňovitý vodoznak tvoří portrét J. A. Komenského a nachází se na nepotištěném okraji. Vedle stupňovitého vodoznaku se nachází běločarý vodoznak, jenž označuje hodnotu „200“ a symbol kalichu.

Ochranný okénkový proužek je široký 3 mm. Je zapuštěný po celé šířce přibližně ve třetině délky bankovky. Na lící stranu vystupují stříbřité proužky dlouhé 5 mm, na nichž je negativní mikrotext „ČNB 200 Kč“.

Na bankovce se nachází ochranná soutisková značka. Na lící straně má oranžovou barvu a nachází se v levé horní části bankovky. Na rubové straně má hnědou barvu a je umístěna v pravé horní části bankovky.

Na líci bankovky je zobrazen portrét J. A. Komenského v hnědé barvě. Jeho jméno je zaznamenáno vpravo nad ramenem portrétu. Na rameni se nachází skrytý obrazec vytvářející číslo „200“. Vpravo od portrétu se nachází pás oranžové barvy

⁷² Vyhláška č. 156/2018 Sb. ze dne 13. 7. 2018, Vyhláška o vydání bankovek po 100 Kč vzoru 2018

⁷³ 200 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/200-kc/>

přesahující do nepotištěného okraje, na němž je vyznačeno číslo „200“. V pravém horním rohu bankovky se nachází hmatová značka pro nevidomé a slabozraké. Tvoří ji dva svislé proužky vytištěny tiskem z hloubky v hnědé barvě. Na spodním okraji bankovky se nachází jméno autora návrhu bankovky „O. KULHÁNEK INV.“ a jméno autora ryteckého přepisu portrétu „M. ONDRÁČEK SC.“ V levé části je na pozadí vidět otevřená kniha ležící v půdorysu města Naarden, v jehož konturách je ukryt mikrotext „ČNB“. V půdorysu je umístěno slovní označení nominální hodnoty bankovky, pod ním je název „ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA“ a ještě níž podpis guvernéra ČNB. Vlevo od portrétu se nachází letopočet vydání bankovky. Pozadí bankovky je vytištěno v oranžové barvě v kombinaci se zelenou. Výrazné označení nominální hodnoty bankovky „200“ v hnědé barvě se nachází v horní části nepotištěného okraje.

Na rubu bankovky jsou zobrazeny spojené ruce dospělé osoby a dítěte jako symbol vztahu Komenského k dětem. Na pozadí se nachází rostlinný motiv a otevřená kniha s nápisem „ORBIS PICTUS“. Na bankovce převažuje oranžová barva kombinovaná se zelenou. Přes střed bankovky je položen tmavší oranžový pruh, na němž je umístěn státní znak České republiky. V levém spodním rohu bankovky je číslo „200“. Na spodní straně bankovky uprostřed se nachází nápis „PADĚLÁNÍ BANKOVEK SE TRESTÁ PODLE ZÁKONA“. Na spodním okraji jsou dále nápisy „© ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA“, „STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN, PRAHA“ a jméno autora ryteckého přepisu motivu rubové strany „V. FAJT SC.“. Označení série bankovky je vytištěno vodorovně pod státním znakem České republiky a svisle v polovině kratší strany při levém okraji bankovky. Výrazné označení nominální hodnoty, číslo „200“, se nachází v pravé horní části nepotištěného okraje bankovky. Na nepotištěném okraji ve spodní části je umístěn symbol v podobě stylizované rozevřené knihy.⁷⁴

⁷⁴ Vyhláška č. 157/2018 Sb. ze dne 13. 7. 2018, Vyhláška o vydání bankovek po 200 Kč vzoru 2018

500 Kč

Bankovka o hodnotě 500 Kč byla vydána do oběhu 21. července 1993. V průběhu jejího užívání došlo k vydávání pozměněných vzorů. Nejnovější vzor je z roku 2009.⁷⁵

Tato bankovka je 36 mm široká a 152 mm dlouhá. Vytištěna je na přírodně zbarveném papíru s lokálním stupňovitým vodoznakem, běločarým vodoznakem a ochranným okénkovým proužkem. Bankovkový papír obsahuje viditelná oranžová ochranná vlákna a jsou na něm vytištěny žluté kroužky, které tvoří součást podtisku.

Stupňovitý vodoznak tvoří portrét Boženy Němcové a nachází se na nepotištěném okraji bankovky. Směrem ke středu bankovky souběžně s kratší stranou se nachází ještě běločarý vodoznak. Tvoří jej číslice „500“ a trojice květů.

Ochranný okénkový proužek je zapuštěn po kratší straně bankovky přibližně ve třetině její délky. Na proužku je znatelný mikrotext „ČNB 500 Kč“.

Na bankovce se nachází ochranná soutisková značka. Na přední straně bankovky je vytištěna v hnědé barvě a nachází se v levé horní části tiskového obrazce. Část značky viditelná na zadní straně je vytištěna rovněž v hnědé barvě a nachází se v pravé horní části tiskového obrazce bankovky.

Na líci bankovky se nachází portrét spisovatelky Boženy Němcové v tmavě hnědé barvě. Její jméno „BOŽENA NĚMCOVÁ“ je napsáno vpravo od portrétu. Nad levým ramenem portrétu se nachází plocha se skrytým obrazcem v tmavě hnědé barvě ukrývající číslo „500“. Vpravo je veden sytější pás přesahující do nepotištěného okraje, v jehož pravé části je vyznačeno číslo „500“. Vlevo od čísla je vyobrazen červený květ růže. V pravém horním rohu bankovky je umístěna hmatová značka pro nevidomé a slabozraké. Tvoří ji tři svislé proužky v tmavě hnědé barvě. Vytištěny jsou tiskem z hloubky. Při spodním okraji bankovky je umístěno jméno autora návrhu bankovky „O. KULHÁNEK INV.“ a jméno autora ryteckého přepisu návrhu „V. FAJT SC.“. V levé části bankovky je text slovně označující nominální hodnotu bankovky „PĚT SET KORUN ČESKÝCH“. Nad tímto textem se nachází květ čtyřlísté růže s opticky proměnlivou barvou a pod ním název emisní banky a podpis guvernéra ČNB. Vpravo v horní části pod soutiskovou značkou je umístěn letopočet vydání bankovky. Na pozadí je červeně vyobrazen květ rozvité růže, jejíž okrajové okvětní lístky přechází do hnědošedé barvy.

⁷⁵ 500 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/500-kc/>

V horní části nepotištěného okraje je vytištěno v tmavě hnědé barvě výrazné označení nominální hodnoty bankovky „500“.

Na rubu bankovky se nachází portrét mladé ženy v hnědé barvě. Ve vlasech má vpleteny květy proměňující se v trny a bodláčí. Tento portrét symbolizuje ženského postavy a kontrast romantického díla Boženy Němcové. Vpravo od portrétu je veden pás, na němž je umístěn státní znak České republiky. Na pásu vlevo je skryt mikrotext opakujících se iniciál BN a vpravo „PĚT SET KORUN“. Podtisk bankovky je v odstínech hnědé v kombinaci se zelenošedou a okrovou. V levém spodním rohu je hnědě vytištěno číslo „500“. Na spodní straně bankovky je nápis „PADĚLÁNÍ BANKOVEK SE TRESTÁ PODLE ZÁKONA“. Dále jsou vespod nápisy „© ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA“ a „STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN, PRAHA“ a jméno autora ryteckého přepisu motivu rubové strany „M. ONDRÁČEK SC.“. Označení série bankovky je vytištěno ve vodorovném směru pod státním znakem a ve svislém směru při nepotištěném okraji vlevo. V nepotištěném okraji nahoře je vyznačeno výrazné číslo „500“ značící hodnotu bankovky. Ve spodní části tohoto okraje je grafický symbol stylizované růže.⁷⁶

1 000 Kč

Tisícikorunová bankovka byla vydána do oběhu 12. května 1993. I ona prošla v průběhu let užívání změnami, poslední úprava byla v roce 2008.⁷⁷

Bankovka je široká 74 mm a dlouhá 158 mm. Je vytištěna na přírodně zbarveném papíru, který obsahuje oranžová ochranná vlákna, a jsou na něm vytištěny žluté kroužky. Papír bankovky obsahuje ochranné prvky v podobě vodoznaku, ochranného okénkového proužku a navíc je opatřen dvoubarevným iridiscentním pruhem.

Stupňovitý vodoznak se nachází na nepotištěném okraji bankovky a tvoří ho portrét Františka Palackého. Další vodoznak, běločarý, se nachází směrem ke středu bankovky, souběžně s kratšími stranami. Označuje hodnotu „1000“, nad hodnotou bankovky je umístěn ornament ve tvaru lipového listu.

Ochranný okénkový proužek má šířku 3 mm a je zapuštěn přibližně v polovině délky bankovky. Vystupuje na povrch po 5 mm a obsahuje negativní mikrotext „ČNB 1000 Kč“.

⁷⁶ Vyhláška č. 78/2009 Sb. ze dne 19. 3. 2009, Vyhláška o vydání bankovek po 500 Kč vzoru 2009

⁷⁷ 1000 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/1000-kc/>

Iridiscentní pruh je umístěn na lící straně vpravo od portrétu. Levá strana pruhu má pod určitým úhlem světla zlaté zbarvení. Pravá strana je nepravidelná. Má fialovou barvu a nachází se na ní označení hodnoty „1000“.⁷⁸ U vzoru z roku 1996 je iridiscentní pruh průhledný slabě okrový a získává modravý nádech s kovovým leskem při určitém úhlu dopadu světla.⁷⁹

Na bankovce se nachází ochranná soutisková značka. Nachází se v levém horním rohu obrazce na přední straně a v pravém horním rohu obrazce na zadní straně. Na obou stranách má fialovou barvu.

Na lící straně bankovky je portrét Františka Palackého v modrofialové barvě. Vpravo nad ramenem portrétu je umístěno jeho jméno. V rameni se nachází plocha pro skrytý obrazec vytvářející číslo „1000“. Vpravo od portrétu je veden sytější pás přesahující do nepotištěného okraje. Na páse je vyznačeno číslo „1000“. Po stranách pásu je vytištěn ornamentální obrazec připomínající lidovou moravskou výšivku. V pravém horním rohu je umístěna hmatová značka pro nevidomé a slabozraké, kterou tvoří vodorovný modrofialový proužek vytištěný tiskem z hloubky. U spodního okraje bankovky je vytištěno jméno autora návrhu bankovky „O. KULHÁNEK INV.“ a jméno autora ryteckého přepisu „V. FAJT SC.“. Na levé straně tiskového obrazce je slovně označena nominální hodnota bankovky „TISÍC KORUN ČESKÝCH“. Pod ní je uveden název emisní banky a podpis jejího guvernéra. Letopočet, kdy byla bankovka vydána, je umístěn vlevo od podpisu guvernéra. Na pozadí je vyobrazena silueta stromu s kořeny, přes které je položen arch papíru. Strom znázorňuje vztah Palackého k historii národa a arch papíru jeho vědeckou a literární činnost.⁸⁰ V koruně stromu je umístěn stylizovaný lípový list vytištěn opticky proměnlivou barvou.⁸¹ Pozadí bankovky je vytištěno v červenofialové barvě v kombinaci s okrovou a modrošedou. V horní části nepotištěné části se nachází výrazné číslo „1000“ označující hodnotu bankovky.

Na rubové straně je vyobrazena orlice s rozepjatými křídly jako symbol Moravy a Slezska. Její tělo prolíná silueta kroměřížského zámku. Zobrazení je převážně v modrofialové barvě v kombinaci s červenofialovou. V polovině širší

⁷⁸ Vyhláška č. 100/2008 Sb. ze dne 11. 3. 2008, Vyhláška o vydání bankovek po 1 000 Kč vzoru 2008

⁷⁹ Vyhláška č. 279/1996 Sb. ze dne 25. 10. 1996, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 1000 Kč vzoru 1996

⁸⁰ Vyhláška č. 112/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 1000 Kč, o ukončení platnosti bankovek po 1000 Kčs opatřených kolkem a jejich výměně

⁸¹ Vyhláška č. 279/1996 Sb. ze dne 25. 10. 1996, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 1000 Kč vzoru 1996

strany je položen tmavší červenofialový pás, který částečně překrývá křídla orlice. V pravé části je umístěn znak České republiky. Pod ním je obrazec připomínající lidovou moravskou výšivku. V levém spodním rohu obrazce je číslo „1000“. Při spodní straně bankovky je napsáno „PADĚLÁNÍ BANKOVEK SE TRESTÁ PODLE ZÁKONA“. Pod tiskovým obrazcem jsou vytištěny nápisy „© ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA“ a „STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN, PRAHA“. Dále je vespod uvedeno jméno autora ryteckého přepisu návrhu bankovky „V. FAJT SC.“ Označení série bankovky je uvedeno vodorovně vpravo pod státním znakem a svisle v polovině kratší strany bankovky u nepotištěného okraje vlevo. V nepotištěné ploše nahoře je umístěno výrazné označení hodnoty bankovky „1000“.⁸² V dolní části nepotištěného okraje je v modročerné barvě vytištěn grafický symbol ve tvaru písmene „P“ stylizovaný do podoby stromu.⁸³

Za vzor 2008 získala ČNB prestižní ocenění Bankovka roku 2008 od International Association of Currency Affairs.⁸⁴

2 000 Kč

Dvoutisícikorunová bankovka byla vydána 1. října 1996. Nový vzor byl vydán v roce 1999 a další v roce 2007.⁸⁵

Bankovka je široká 74 mm a dlouhá 164 mm. Vytištěna je na přírodně zbarveném papíru⁸⁶ s oranžovými ochrannými vlákny⁸⁷ a vytištěnými žlutými kroužky. Obsahuje vodoznak, ochranný okénkový proužek a iridiscentní pruh.

Na nepotištěném okraji je umístěn stupňovitý vodoznak s portrétem Emy Destinové. Vedle něj je běločarý vodoznak orientovaný souběžně s kratší stranou. Tvoří ho označení hodnoty bankovky „2000“ a s ornamentem připomínajícím péřovou ozdobu.

⁸² Vyhláška č. 112/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 1000 Kč, o ukončení platnosti bankovek po 1000 Kčs opatřených kolkem a jejich výměně

⁸³ Vyhláška č. 279/1996 Sb. ze dne 25. 10. 1996, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 1000 Kč vzoru 1996

⁸⁴ Nový vzor 1000 Kč bankovky Bankovkou roku 2008. ČNB [online]. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/Novy-vzor-1000-Kc-bankovky-Bankovkou-roku-2008/>

⁸⁵ 2000 Kč. Česká národní banka [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/2000-kc/>

⁸⁶ Vyhláška č. 226/1996 Sb. ze dne 26. 7. 1996, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 2000 Kč

⁸⁷ Vyhláška č. 242/1999 Sb. ze dne 22. 10. 1999, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 2 000 Kč vzoru 1999

Ochranný okénkový proužek je široký 3 mm. Má metalickou měnící se barvu a je na něm čitelný mikrotext „ČNB 2000 Kč“.⁸⁸

Bankovka je opatřena ochrannou soutiskovou značkou. Část viditelná z přední strany má fialovou barvu a nachází se v levé horní části. Část viditelná ze zadní strany má také fialovou barvu a nachází se v pravé horní části.

Iridiscentní pruh je na lícni straně vpravo od portrétu. Levá strana pruhu má zlaté zabarvení. Pravá strana je nepravidelná a má barvu stříbřitě modrou. Obsahuje označení „2000“.

Líc bankovky obsahuje v pravé části portrét Emy Destinové v šedozelelé barvě. Její jméno je uvedeno nad pravým ramenem. Na pravém rameni portrétu je položen ozdobný šál, v němž se nachází plocha, na níž je ukryt skrytý obrazec, který tvoří číslo „2000“. Vpravo od portrétu je umístěn zelenošedý pás přesahující do nepotištěného okraje. Na jeho konci je vyznačena hodnota bankovky „2000“. Po obou stranách je pás lemován ornamenty připomínajícími péřovou ozdobu. V pravém horním rohu se nachází hmatová značka pro nevidomé a slabozraké. Tvoří ji dva šedozelelé vodorovné proužky vytištěny tiskem z hloubky. U spodního okraje bankovky je jméno autora návrhu „O. KULHÁNEK INV.“ a jméno autora ryteckého přepisu „M. ONDRÁČEK SC.“. V levé části tiskového obrazce se nachází označení hodnoty bankovky vyjádřené slovy „DVA TISÍCE KORUN ČESKÝCH“. Pod ním je uveden název emisní banky a podpis jejího guvernéra. Letopočet vydání bankovky je umístěn vlevo vedle názvu emisní banky. Pozadí textů tvoří vavřínové snítky v šedozelelé barvě, na nichž je položena stylizovaná lyra. Její struny jsou vytištěny opticky proměnlivou barvou, která se mění ze zlaté do zelené. V horní části nepotištěného prostoru se nachází číslo „2000“, které označuje hodnotu bankovky.

Rub bankovky obsahuje vyobrazení symbolizující hudbu. Tvoří jej hlava Múzy hudby a lyriky Euterpe ověčená snítkami a plody vavřínu v olivově zelené a zelenošedé barvě. Pod hlavou jsou umístěny jedny housle a jedno violoncello. Přes tato zobrazení je položeno velké písmeno „D“. Z pravé spodní části písmene vybíhá doprava rostlinný ornament až ke konci tiskového obrazce. Na pravé straně je umístěn velký státní znak České republiky. Podtisk tvoří ornamenty připomínající stylizované stuhy v olivově zelené a fialové barvě. V levém spodním rohu se nachází číslo „2000“. U spodní strany bankovky je nápis „PADĚLÁNÍ

⁸⁸ Vyhláška 140/2007 Sb. ze dne 16. 5. 2007, Vyhláška o vydání bankovek po 2 000 Kč vzoru 2007

BANKOVEK SE TRESTÁ PODLE ZÁKONA“. Pod tímto nápisem jsou ještě vytištěny nápisy „© ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA“, „STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN, PRAHA“ a jméno autora ryteckého přepisu motivu rubové strany „M. ONDRÁČEK SC.“. Označení bankovky je vytištěno ve vodorovném směru pod státním znakem a ve svislém směru u nepotištěného okraje vlevo. V nepotištěném okraji nahoře je vytištěno velké označení nominální hodnoty „2000“. V dolní části nepotištěného okraje je vytištěna v tmavě zelené barvě stylizovaná lyra.⁸⁹

5 000 Kč

Pětistícikorunová bankovka byla vydána do oběhu 15. prosince 1993. Nejnovější vzor bankovky je z roku 2009.⁹⁰ Tato bankovka má na šířku 74 mm a na délku 170 mm. Je vytištěna na přírodně zbarveném papíru, jenž je opatřen oranžovými ochrannými vlákny a vytištěnými žlutými kroužky. Obsahuje vodoznaky, ochranný okénkový proužek a iridiscentní pruh.

Stupňovitý vodoznak se nachází na nepotištěném okraji bankovky. Je tvořen portrétem Tomáše Garrigua Masaryka. Vedle stupňovitého vodoznaku se nachází běločarý vodoznak. Je umístěn směrem ke středu bankovky a orientován souběžně s kratšími stranami. Označuje hodnotu „5000“ a nad ním je umístěna sedící orlice.

Ochranný okénkový proužek je široký 3 mm a je zapuštěn kolmo k delší straně bankovky ve vzdálenosti 99 mm od levého okraje bankovky. Na vystupujících částech je negativní mikrotext „ČNB 5000“.

Bankovka obsahuje soutiskovou značku. Na lící straně má šedomodrou barvu a je umístěna v levé horní části. Na rubové straně má také šedomodrou barvu a je umístěna v pravé horní části.

Dvoubarevný ochranný iridiscentní pruh je široký 20 mm. Umístěn je na lící straně u levého okraje. Z čelního pohledu je pruh průhledný, slabě stříbřitě zbarvený a při určitém úhlu dopadu světla má levá strana zlaté zbarvení a pravá fialové zbarvení s kovovým leskem. Levá část je ohraničena křivkami a pravá střídajícími se čtveřicemi lipových listů a oblouky s vyznačenými čísly „5000“.

⁸⁹ Vyhláška č. 226/1996 Sb. ze dne 26. 7. 1996, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 2000 Kč

⁹⁰ 5000 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/5000-kc/>

Lící strana bankovky obsahuje v pravé části portrét Tomáše Garrigua Masaryka. Vytištěn je v šedočerné a šedomodré barvě. Jeho jméno je napsáno nad ramenem. Na rameni portrétu se ve dvou lipových lístcích nachází plocha pro skrytý obrazec. Ten vytváří tmavé nebo světlé číslo „5000“. Vpravo od portrétu je veden sytější šedomodrý pás přesahující do nepotištěného okraje. Na jeho konci je vyznačeno číslo „5000“, vlevo od něj jsou vyobrazeny lipové lístky a plody. Pod pásem je u pravého okraje růžice z šedomodrobílé stuhy. V pravém horním rohu bankovky je umístěna hmatová značka pro nevidomé a slabozraké. Je tvořena třemi modročernými vodorovnými proužky vytištěnými tiskem z hloubky. U spodního okraje je vytištěno jméno autora návrhu bankovky „O. KULHÁNEK INV.“ a jméno autora ryteckého přepisu portrétu „M. ONDRÁČEK SC.“. V levé části obrazce se nachází slovní označení nominální hodnoty bankovky „PĚT TISÍC KORUN ČESKÝCH“, pod ním je nápis názvu emisní banky „ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA“. Letopočet, kdy byla bankovka vydána, je umístěn vlevo na tmavorůžové stuze. Vpravo od názvu banky se nachází podpis guvernéra ČNB. Pozadí textů tvoří šedomodré lipové lístky a plody. Ve spodní části je tmavorůžová a bílá stuha vedoucí až do pravého horního rohu tiskového obrazce. Nad textem označujícím hodnotu bankovky je vytištěna opticky proměnlivou barvou šestiúhelníková plocha s negativním vyobrazením hlavy lva s korunkou. Proměnlivá barva se mění z fialové přes zlatou po zelenou. V horní části nepotištěného okraje je vytištěno výrazné číslo „5000“.

Rubová strana zobrazuje seskupení nejznámějších pražských gotických a barokních staveb v perspektivě v odstínech šedomodré barvy. Uprostřed tvoří dominantu katedrála sv. Víta. Nad budovami jsou v tmavorůžové barvě vytištěny dva gotické štíty s historickými znaky Prahy a Čech. Ve spodní části se nachází vyobrazení Prahy s pražskými domovními znameními a náhrobními kameny ze židovského hřbitova. Na pravé straně je vytištěn šedomodrý pás vedoucí souběžně s delší stranou. Na něm je vytištěn znak České republiky. Pod znakem je položena růžice z tmavorůžové a šedomodré stuhy. V pravém horním rohu se nachází šedomodrý rostlinný motiv, v němž je umístěna soutisková značka. V levém spodním rohu je vytištěno číslo „5000“. Vedle čísla vpravo je umístěn nápis „PADĚLÁNÍ BANKOVEK SE TRESTÁ PODLE ZÁKONA“. Při spodním okraji bankovky jsou nápisy „© ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA“, „STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN, PRAHA“ a jméno autora ryteckého přepisu hlavního motivu „V. FAJT SC.“. Označení bankovky se nachází ve vodorovném směru vpravo pod státním

znakem a ve svislém směru vlevo při nepotištěném okraji. V nepotištěné části je nahoře vytištěno výrazné označení nominální hodnoty bankovky „5000“. V dolní části pod hodnotou bankovky je vytištěn symbol ve tvaru stylizovaného lipového lístku v modročerné barvě.⁹¹

5.2.3. Zrušené české bankovky a mince

50 Kč

Od října 1993 byly souběžně s mincemi o hodnotě 50 Kč v oběhu i bankovky s toutéž hodnotou.

Na líci se nacházel portrét svaté Anežky České ve fialové barvě a na rubu bylo v odstínech červené barvy vytištěno velké ozdobné písmeno „A“ vyplněné portréty dvou svatých na pozadí klenby kostela sv. Salvátora.⁹²

Ke dni 31. března 2011 rozhodla ČNB o ukončení platnosti této bankovky a v oběhu zůstaly pouze padesátikorunové mince. Bankovky bylo možné vyměnit až do 31. března 2017. O ukončení platnosti padesátikorunové bankovky rozhodla bankovní rada s přihlédnutím k vyšší trvanlivosti mince a s tím související snížení nákladů na zajištění peněžního oběhu.⁹³

20 Kč

Dvacetikorunové bankovky byly v oběhu od dubna 1994. Byly tedy opět v oběhu současně s mincemi stejné hodnoty.

Na lící straně se nacházel portrét Přemysla Otakara I. v barvě tmavě modrošedé. Na rubu byla vytištěna v modré barvě královská koruna a nad ní pečeť Zlaté buly sicilské rovněž v modré barvě.⁹⁴

⁹¹ Vyhláška č. 412/2009 Sb. ze dne 4. 11. 2009, Vyhláška o vydání bankovek po 5 000 Kč vzoru 2009

⁹² Vyhláška č. 226/1993 Sb. ze dne 10. 8. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 50 Kč

⁹³ Ukončení platnosti padesátikorunové bankovky. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/informace-k-ukonceni-platnosti-bankovek/ukonceni-platnosti-padesatikorunove-bankovky/>

⁹⁴ Vyhláška č. 66/1994 Sb. ze dne 28. 3. 1994, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 20 Kč

Množství bankovek vracejících se z oběhu bylo velmi nízké a bankovky přestaly plnit funkci oběživa, proto rozhodla ČNB dne 31. ledna 2008 o ukončení jejich platnosti. Neplatné bankovky bylo možné vyměnit až do 31. srpna 2014.⁹⁵

50 h

Padesátihalář byl v oběhu od května 1993. Byla to malá mince s průměrem 19 mm a váhou 0,9 g. Ražen byl ze slitiny hliníku a hořčíku. Na lici byl český lev a na rubu označení hodnoty tvořené čtyřmi souběžnými linkami přes celou plochu mince.⁹⁶

Platnost padesátihaláře skočila 31. srpna 2008. Do 31. srpna 2014 bylo možné je vyměnit. O ukončení platnosti bylo rozhodnuto, protože přestaly plnit své funkce, zejména funkci oběživa. To znamená, že zpět do centrální banky se vracelo pouze 10% těchto mincí.⁹⁷

20 h

Dvacetihalář byl vydán do oběhu 12. května 1993. Ražen byl, stejně jako padesátihalář, ze slitiny hliníku a hořčíku. Měl hmotnost 0,74 g a průměr 17 mm. Po vnitřní straně obvodu vytvářel pravidelný sedmiúhelník. Jeho hrana byla vroubkovaná. Na lici byl český lev a na rubu výrazné označení hodnoty číslem „20“. Uvnitř číslice „0“ byl umístěn lipový lístek.⁹⁸

Platnost mince skočila 31. října 2003. Vyměnit tyto mince bylo možné do konce října 2004 v komerčních bankách. U ČNB bylo možné je vyměnit až do konce října 2009.⁹⁹

⁹⁵ Ukončení platnosti bankovek v nominální hodnotě 20 Kč. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/informace-k-ukonceni-platnosti-bankovek/ukonceni-platnosti-bankovek-v-nominalni-hodnote-20-kc/>

⁹⁶ Vyhláška č. 109/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 50 haléřích vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 50 haléřích československé měny a jejich výměně

⁹⁷ Ukončení platnosti 50haléřových mincí. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/informace-k-ukonceni-platnosti-minci/page/>

⁹⁸ Vyhláška č. 108/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 20 haléřích vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 20 haléřích československé měny a jejich výměně

⁹⁹ Ukončení platnosti 10 a 20haléřových mincí. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/informace-k-ukonceni-platnosti-minci/ukonceni-platnosti-10-a-20halerovych-minci/>

10 h

Desetihalář byl spolu s dvacetihalářem vydán do oběhu 12. května 1993. Ražen byl rovněž ze slitiny hliníku a hořčíku. Ze všech českých mincí byl nejmenší, průměr měl jen 15,5 mm a vážil 0,6 g. Jeho hrana byla hladká. Na lici byl, stejně jako na všech ostatních mincích, český lev. Na rubu bylo označení hodnoty mince. Na pozadí byla stylizovaná vodní hladina tvořená sedmi zvlněnými linkami.¹⁰⁰

Platnost mince skončila 31. října 2003 spolu s mincí dvacetihalářovou. Stejnou měli i lhůtu na výměnu neplatných mincí.¹⁰¹

5.2.4. Český lev na mincích

Každý si jistě všiml, že na všech českých mincích se objevuje symbolický český lev. Jaká je ale historie toho významného znaku?

Vznik tohoto symbolu souvisí s nástupem heraldiky na evropské panovnické dvory ve 12. století. Tehdy Vladislav II. přijal do svého erbu černou orlici, která se ale neujala, a tak byla vyměněna za stříbrného lva v červeném poli, kterého mu udělil císař za hrdinství při obléhání Milána v roce 1158.

Vyobrazení lva se objevovalo na českých denárech již v dobách před Vladislavem II. Tento lev měl však kolem hlavy svatozář a ukazoval na příbuzenství se lvem sv. Marka, odkud byl patrně přijat. Později byl lev zobrazován v souboji s člověkem, což vyjadřovalo souboj člověka s ďáblivými nástrahami. Na mincích Vladislava II. zobrazen český lev nebyl, ačkoliv to byl on, komu byl udělen. Bylo tomu tak proto, že mince na lici zdůrazňovala udělení královské hodnosti panovníkovi a na rubu byly zobrazeny motivy svatováclavské. Na lva už jednoduše nezbylo místo. Se lvem se setkáme na denárech Vladislavova nástupce a následujících panovníků.

Český lev se pak na staletí stal jednoznačným symbolem českého státu. Původně byl jednoocasý, později byl ale polepšen a obdržel ocas dvojitý. Na nejstarších českých brakteátech z první čtvrtiny 13. století se objevuje dvouocasý korunovaný lev, kterého panovník drží v levici. První heraldicky přesné vyobrazení českého lva nalezneme na brakteátech z druhé poloviny 13. století.

¹⁰⁰ Vyhláška č. 107/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 10 haléřích vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 10 haléřích československé měny a jejich výměně

¹⁰¹ Ukončení platnosti 10 a 20haléřových mincí. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/informace-k-ukonceni-platnosti-minci/ukonceni-platnosti-10-a-20halerovych-minci/>

Vrcholem vývoje je lev ve výskoku s královskou korunou na hlavě. Setkat se s ním můžeme již na pražských groších z roku 1300.¹⁰²

5.3. Česká republika a přijetí eura

Česká republika je členem Evropské unie a ohledně zavedení společné měny nemá vyjednanou výjimku, proto se předpokládá, že po splnění kritérií ČR požádá o přijetí eura.

Práce na přípravě legislativního zabezpečení zavedení eura byly zahájeny již před vstupem ČR do EU. Byla zřízena Národní koordinační skupina pro zavedení eura a schválen Národní plán pro zavedení eura, který je pravidelně aktualizován. Původně se předpokládalo přijetí eura v letech 2009-2010, ale termín byl odložen a nový termín stanoven nebyl.

Plnění maastrichtských konvergenčních kritérií je pravidelně monitorováno. Každoročně sestavuje Ministerstvo financí ČR a ČNB „Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou“.

Českou ekonomiku zatím nelze považovat za plně připravenou na přijetí společné měny a v nejbližší době se s tímto krokem nepočítá.¹⁰³

¹⁰² HLINKA, Bohuslav. *Peníze, poklady, padělky*. 2. pozm. a dopl. vydání Praha: Academia, 1996. 262 s. ISBN 80-200-0572-2. str. 128-129

¹⁰³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s. ISBN 978-80-7380-639-2. str. 212-213

6. PRÁVNÍ ASPEKTY NEKALÉHO NAKLÁDÁNÍ S PENĚŽNÍMI PROSTŘEDKY

V rámci právní regulace a ochrany zákonných peněz existuje řada jednání vůči zákonným penězům, s nimiž platné právo spojuje trestněprávní nebo správněprávní odpovědnost.¹⁰⁴ Skutkové podstaty trestných činů proti měně a platebním prostředkům jsou k nalezení v trestním zákoníku v § 233 – § 239. Méně závažné delikty, přestupky, jsou obsaženy v řadě různých zákonů. V zákoně o ČNB jsou přestupky shrnuty v § 46. Zákon o oběhu bankovek a mincí obsahuje výčet přestupků v § 28 – § 30. Zákon o omezení plateb v hotovosti upravuje přestupky v § 5.

6.1. Peníze pravé a nepravé

Zákonné peníze jsou ty, které vydala centrální banka, a mají zákonnou oporu. Nepravé peníze jsou jejich opakem, tedy takové, které jsou vydány v rozporu se zákonem nebo byly nedovoleně upraveny.

6.1.1. Padělání a pozměnění peněz

První, co většinu lidí napadne při vyslovení pojmu „nepravé peníze“, jsou padělky či falzifikáty. Je to nedovolená aktivita, při níž jsou peníze padělány či falšovány. Jedná se o činnost starou jako samotné peníze. Rozdíl mezi padělaným a falšovaným je, že padělek předpokládá výrobek samotný, který má vypadat jako skutečný předmět, kdežto falšování je pozměnění pravého předmětu.¹⁰⁵ Pozměněny mohou být nominály, aby mohly být vydávány za peníze vyšších hodnot, ale i jiné údaje.¹⁰⁶

Padělání patří k nejtěžším právním deliktům už od dávných dob. V minulosti se dokonce řadilo k hrdelním zločinům. Padělání označuje činnost, při níž jsou zhotovovány nepravé peníze s úmyslem udat je v peněžním oběhu jako pravé.¹⁰⁷

¹⁰⁴ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 195

¹⁰⁵ GRÚŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1. str. 116-117

¹⁰⁶ GRÚŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1. str. 124

¹⁰⁷ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 195

Cílem takového jednání je zpravidla osobní profit padělatelů. Záměrem ale může být i poškodit nebo rozvrátit měnu některého státu.

Při odborném posouzení se kvalita padělků rozlišuje podle následující stupnice:

- a) Velmi nebezpečný falzifikát – zhotoven je kvalifikovaným specialistou s použitím obdobné techniky jako při výrobě originálu, je užit dokonalý materiál a kvalitně napodobeny ochranné prvky, odhalit tento falzifikát je možné jen pomocí zvláštních technických prostředků, takže je schopen oklamat pokladníky peněžních ústavů
- b) Nebezpečný falzifikát – vykazuje kvalitní napodobení tisku s napodobenými ochrannými prvky, je rozeznatelný od originálu i bez užití zvláštních pomůcek, ale stále může zmást nezkušené pokladníky a laiky
- c) Zdařilý falzifikát – je vyroben jinými tiskovými technikami než originál, ochranné prvky jsou napodobeny nedokonale nebo zcela vynechány, může oklamat příjemce při běžném placení
- d) Méně zdařilý falzifikát – tento padělek je zhotoven nedokonale, některé části tisku bývají vynechány, oklamat příjemce dokáže jen za zvlášť nepříznivých okolností
- e) Neumělý falzifikát – tato kategorie padělků zahrnuje primitivní napodobeniny, které mohou příjemce oklamat jen za mimořádně nepříznivých podmínek¹⁰⁸

Vedle padělání nebo pozměňování patří k protiprávním činnostem také aktivity s těmito činnostmi související nebo k němu vedoucí. Jsou jimi opatření nebo přechovávání nepravých peněz nebo prvků peněz sloužících k ochraně proti jejich padělání, udávání nepravých peněz jako pravých, výroba, nabízení, prodej, zprostředkování nebo jiné zpřístupnění, opatření nebo přechovávání nástroje, zařízení nebo jeho součásti, postupu, pomůcky nebo jiného prostředku.¹⁰⁹

Největší část zadržených padělků vyrobených ve větších množstvích se do oběhu vůbec nedostane. Jsou zadrženy policií přímo u padělatelů.

Lidé, kteří padělek přijali v dobré víře jako pravý peníz, obvykle reagují směsí lítosti a vzteku. Napadne-li normálního občana, který padělek nevědomky

¹⁰⁸ GRÚŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1. str. 118-119

¹⁰⁹ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 195-96

přijal a poté rozpoznal, že se ho nějak zbaví dalším udáním do oběhu, může mu to přinést riziko. Trestní sazba je sice nižší než při samotném padělání ale i tak to pro něj znamená nemalé nepříjemnosti, proto je nejlepší padělek okamžitě odevzdat.

Stane-li se, že osoba platí padělkem nevědomky, pak záleží na okolnostech případu. Osoba se zrakovými potížemi, která přijala padělek a následně jím platila, přičemž byl padělek zadržen, bude vyslechnuta a tím to pro ni skončí. Hodnota zadrženého padělku jí ale nahrazena nebude.¹¹⁰

6.1.2. Napodobeniny

Napodobeniny jsou předměty úpravou se podobající zákonným penězům, ale bez úmyslu udávat je jako pravé. Mohou být vyráběny různými postupy za různými účely.

Ačkoliv jejich zhotovitel nemá úmysl napodobeniny zneužít, představují nebezpečí v peněžním oběhu, neboť jiná osoba, které se dostanou do rukou, může pojmout nekalý úmysl a pokusit se ji udat jako pravou. Proto právní řád omezuje zhotovení napodobenin a umožňuje pouze zhotovení tzv. bezpečných reprodukcí. Bezpečnými reprodukcemi jsou napodobeniny, které se zjevně a výrazně odlišují od pravých peněz, že je prakticky znemožněna jejich záměna a zneužití.¹¹¹

6.1.3. Náhražky

Náhražky jsou hmotné předměty, které mají sloužit jako oběživo či platidlo. Zákonné peníze nenapodobují vzhledem, ale funkcí. Jedná se o různé peněžní známky, žetony, převoditelné dobropisy, kupony, poukázky. Typickým příkladem byly mezi 50. a 90. léty minulého století tuzexové bony.¹¹²

S náhražkami jsou spojeny dva problémy. Z ekonomického hlediska je zkoumáno, jak náhražka plní funkci oběživa a platidla jako univerzálního prostředku směny a plateb. Zkoumá se jaký okruh osob a jednotek je přijímá při platbách a jaký okruh statků je možné za ně pořídit.

Druhým problémem je posouzení oprávněnosti jejich výroby, vydávání a používání. Obecně by oprávnění mohlo vyplývat z právního předpisu nebo

¹¹⁰ PEKÁREK, Jiří. *Poznáte padělek bankovky?*. Praha: Pragoeduca, 2000. 78 s. ISBN 80-85856-84-0. str. 12-13

¹¹¹ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 195-196

¹¹² GRŮŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1. str. 124

z oprávnění vydaného orgánem veřejné moci. V České republice ale nenalezneme ustanovení, které by výrobu, vydávání a oběh náhražek opravňovalo.¹¹³

6.2. Odmítání tuzemských peněz bez zákonného důvodu

V případě neplnohodnotných peněz papírové soustavy je nezbytné stanovit jejich nucený oběh zavedením zákonné povinnosti peníze přijímat.¹¹⁴

V ČR je každý povinen přijmout tuzemské bankovky a mince bez omezení, ledaže je oprávněn jejich příjem odmítnout. Odmítnout příjem tuzemských peněz mohou úvěrové instituce, jestliže se jedná o peníze prohlášené ČNB za neplatné a po uplynutí doby stanovené pro jejich výměnu. Každý, s výjimkou ČNB a úvěrové instituce, může odmítnout příjem pamětní bankovky či mince a tuzemských peněz prohlášených ČNB za neplatné a příjem více než 50 mincí v jedné platbě.¹¹⁵

Zákon o omezení plateb v hotovosti ukládá povinnost provést platbu, která převyšuje částku 270 000 Kč, bezhotovostně. Provedením nebo i přijetím nadlimitní platby v hotovosti se osoba dopouští přestupku.¹¹⁶

6.3. Shromažďování drobných tuzemských peněz

V některých právních řádech může být zakázáno shromažďování a zadržování drobných peněz bez hospodářské potřeby. U nás tomu tak bylo do roku 2009.

Účelem tohoto opatření je, aby nebyly odnímány z peněžního oběhu drobné mince, jejichž náklady na výrobu jsou vyšší, než jejich nominální hodnota.¹¹⁷

6.4. Poškození zákonných peněz

Úmyslné poškození peněz je zakázáno. Poškození z nedbalosti nebo nešťastnou náhodou právo nepostihuje.

Důvodem této úpravy je opět ochrana peněžního oběhu před odnímáním zákonných peněz, které plní hospodářský účel. Poškozené peníze tento účel plnit

¹¹³ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 197

¹¹⁴ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0., str. 198

¹¹⁵ Zákon č. 136/2011 Sb. ze dne 27. 4. 2011, Zákon o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů §5

¹¹⁶ Zákon č. 254/2004 Sb. ze dne 13. 4. 2004, Zákon o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁷ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 198

nemohou a musí být nahrazeny novými, což znamená pro ČNB dodatečné náklady na emisi.

Příkladem poškozování není jen popisování nebo pokreslování bankovek či provrtávání mincí, ale i zapracovávání platných peněz do uměleckých předmětů a šperků.¹¹⁸

6.5. Povinnost zadržet bankovky nebo mince

Právnícké osoby a směnárníci mají v ČR povinnost zadržet bankovky a mince, u kterých existuje důvodné podezření, že jsou padělané nebo pozměněné.¹¹⁹

6.6. Nakládání s podezřelými bankovkami a mincemi

Podezřelé bankovky a mince jsou takové, u kterých existuje důvodné podezření, že jsou padělané nebo pozměněné. Kdokoli je může odmítnout přijmout, pokud nemá povinnost je zadržet.

Povinnost zadržet podezřelé peníze mají právnícké osoby a směnárníci. Tyto osoby zadrží podezřelé peníze bez náhrady a vyzvou toho, kdo je předložil, aby prokázal svoji totožnost. Zaznamenají jeho osobní údaje a vystaví mu potvrzení o zadržení podezřelých bankovek nebo mincí. Podezřelé peníze a stejnopis potvrzení o zadržení podezřelých bankovek a mincí předají bez zbytečného odkladu ČNB. Stejnopis o zadržení podezřelých bankovek a mincí předají také Policii ČR.

ČNB vede po dobu 15 let evidenci osob, které podezřelé bankovky nebo mince předložily, zadržely nebo vložily do neanonymního zařízení. V evidenci jsou obsaženy identifikační údaje těchto osob, údaje o zadržených podezřelých bankovkách a mincích a údaje týkající se okolností zadržení těchto bankovek a mincí. Ukáže-li se, že jsou peníze pravé, ČNB vymaže tuto osobu z evidence.¹²⁰

ČNB ověří pravost bankovek a mincí. Za padělané nebo pozměněné náhradu neposkytuje. Pravé vrátí tomu, komu byly zadrženy. Místo vrácení zadržené bankovky nebo mince může ČNB poskytnout náhradu vyplacením částky odpovídající hodnoty v hotovosti nebo převedením. Jestliže se nepodaří vrátit bankovky a mince, které se ukázaly jako pravé, a osoba, které byly zadrženy, se

¹¹⁸ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 198-199

¹¹⁹ KARFÍKOVÁ, Marie. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356. ISBN 978-80-7552-935-0. str. 199

¹²⁰ Zákon č. 136/2011 Sb. ze dne 27. 4. 2011, Zákon o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů §12

nepřihlásí o jejich vrácení nebo o náhradu do 3 let od jejich zadržení, případnou peníze ČNB. Právě, ale nestandardně poškozené bankovky nebo mince zadrží ČNB bez náhrady.¹²¹

6.7. Špinavé peníze

Praní špinavých peněz se využívá k legalizaci zisků z nezákonné činnosti. Největší rozmach zažilo ve druhé polovině 20. století v souvislosti s nárůstem distribuce a užíváním drog. Platby se uskutečňují v hotovosti. Získaná hotovost za drogy a jiné nezákonné činnosti musí být anonymními osobami legalizována takzvaným vypráním, aby mohla být vydávána za legální příjem a užívána v bezúhonné obchodní činnosti.

K praní špinavých peněz se využívají legální obchodní společnosti. Nezbytné jsou i banky a jiné finanční instituce.

Příjmy z kriminálních činů jsou většinou v hotovosti. Pachatelé drobné trestné činnosti nemají větší problémy s příjmem hotovosti. Za to pachatelé s většími zisky potřebují tyto prostředky uložit na bankovní konto, což se uskutečňuje u přepážek bank.

Praní peněz probíhá ve třech etapách. První etapa zahrnuje shromažďování a rozmístování peněžní hotovosti. Ve druhé etapě se výnosy z trestné činnosti oddělují od nezákonného zdroje. A ve třetí etapě se nezákonným ziskům uděluje legitimita a vrací se původnímu majiteli. V češtině se pro tyto části postupu užívají termíny „namáčení“, „mydlení“ a „ždímání“.

Převádění bankovek malých hodnot je snazší na manipulaci a provádí se prostřednictvím heren, cestovních šeků, pojištění aut či obchodu se starožitnostmi.

Nejjednodušší formou přeměny hotovosti na bankovní vklady se provádí tzv. smurfingem. Provádí je skupiny lidí, kteří ukládají u mnoha bank velký počet vkladů nenápadné výše. Postupem času se tato metoda zdokonalovala a začaly se utvářet specializované společnosti a organizace.

K převádění velkého množství peněz jsou banky nezbytné ve druhé a třetí fázi. „Mydlení“ se provádí obchodně neutrálními operacemi, které jsou početné, složité a nepřehledné, že účetní kontrola téměř nemá šanci zjistit původní zdroje. Tato fáze je klíčová, kapitál je zde očišťován a současně jsou zametány stopy. Předstírají se prodeje v podnicích přijímajících hotovost, nakupují se nemovitosti a

¹²¹ Zákon č. 136/2011 Sb. ze dne 27. 4. 2011, Zákon o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů §13

hypotéky, zakládají se a ruší pojištění, předčasně se splácejí dluhy, bezhotovostní převody z účtu bývají přerušovány výběry v hotovosti a převody do jiných států.

Takto vyprané výnosy se „vyždímají“, což znamená, že se vrací zpět do finančního systému jako nezávadný podnikatelský příjem.

Z důvodu účasti finančních ústavů zákonodárci mnoha zemí požadovali dobrovolnou či povinnou účast peněžních ústavů v boji proti praní špinavých peněz pocházejících zejména z organizovaného zločinu. Finanční instituce pochopily, že každý zisk nemusí představovat dobrý zisk, protože praní špinavých peněz přináší nepřímá nebezpečí, která mohou mít velmi vážné následky pro banku. Tato nebezpečí představují trestní odpovědnost právnických osob a rozšíření praní špinavých peněz na všechny trestné činy a přestupky. V legislativách vyspělých demokratických zemí se objevuje kriminalizace praní špinavých peněz od 80. let minulého století. Rozdíly v legislativních úpravách jednotlivých států a jednoduchost překračování hranic této aktivity vyžadovala mezinárodní součinnost. V roce 1988 byla sjednána Konvence Spojených národů proti ilegálnímu obchodu s drogami a narkotiky a v roce 1989 založily státy G-7 sdružení proti praní špinavých peněz FATF (Financial Action Task Force) a vypracovaly Čtyřicet doporučení. Roku 1990 byla ve Štrasburku přijata Úmluva Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu, po ní byla v roce 1991 přijata Směrnice Rady Evropské unie s cíli zapojit bankovní systém do boje proti praní peněz a zařadit praní peněz mezi trestné činy.¹²²

V ČR je praní špinavých peněz upraveno zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

¹²² GRÚŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1. str. 311-318

7. ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo představit především ochranné prvky a náležitosti českých oběžných bankovek a mincí.

Nejprve jsem se rozhodla věnovat kapitolu pojmu a funkcím peněz, kde byly také zmíněny vlastnosti peněz, jejich formy a také objasněn pojem měna. V další kapitole jsem se zabývala vývojem platidel na území České republiky od jejich počátků až po současnou měnu. Následující kapitola byla zaměřena na Českou národní banku a její vliv na měnovou politiku a peněžní oběh, kde je nejdůležitější její emisní funkce, na níž má monopol. Dalším jejím úkolem je regulace množství peněz v oběhu. Poškozené nebo neplatné bankovky a mince z oběhu stahuje a nahrazuje je novými. Prostřednictvím vyhlášek stanovuje ČNB vzhled jednotlivých českých platidel. Další kapitola zahrnuje podrobně rozebraná hlavní témata této diplomové práce, a sice ochranné prvky a náležitosti českých bankovek a mincí. Poslední kapitola se zabývá protiprávním zacházením s hotovostními penězi, jako je především jejich padělání, pozměňování nebo úmyslné poškozování ale i tzv. praní špinavých peněz. V této kapitole je popsáno také zadržování podezřelých bankovek a mincí a nakládání s nimi.

Vzhled českých bankovek a mincí je velmi propracovaný a umělecky zdařilý. Ochrana českých platidel je na dobré úrovni. Na bankovkách se nachází mnoho těžko napodobitelných prvků a i právní ochrana je na vysoké úrovni, ale ani tak není ochrana oběživa stoprocentní. Za trestné činy proti měně a platebním prostředkům hrozí tresty odnětí svobody na několik let. Podle statistik se padělky vyskytují v peněžním oběhu čím dál méně oproti předchozím rokům.

S ohledem na rozvoj a šíření technologií se v souvislosti s penězi objevuje čím dál častěji možnost bezkontaktního platebního styku, který je mnohdy upřednostňován. Tím vzniká otázka, budou-li klasické hotovostní peníze v budoucnu dále existovat nebo dojde k jejich úplnému zrušení. Podle odborníků jsme na zrušení hotovosti technicky připraveni a je i mnoho argumentů, proč hotovost zrušit. Na druhé straně však stojí řada argumentů, proč by výhradně bezhotovostní platební styk prospěšný nebyl. Shodují se však, že ke zrušení bankovek a mincí hned tak nedojde, ale budou se dále rozšiřovat další možnosti bezhotovostního placení.

Nejdále v bezhotovostním styku je v této době Švédsko, kde už teď probíhá jen minimum hotovostních plateb. Na druhé straně stojí Německo, kde se stále drží

obliba hotovostních peněz. Je to ovlivněno velkým množstvím starší generace, která se drží starých zvyků, ale také to Němcům přijde osobnější a rychlejší. Dále si myslí, že se děti lépe učí znát hodnotu peněz pomocí hotovosti. Někteří obchodníci nejsou vybaveni na platbu kartou, proto hodně Němců nosí pro jistotu hotovost.¹²³ V České republice platí většina lidí bezhotovostně, ale přesto si hotovost udržuje své místo a je v oběhu čím dál více peněz. Podle průzkumu by zrušení hotovosti přivítala třetina Čechů, další třetina vidí ve zrušení hotovosti omezení osobní svobody a zbylá třetina není přikloněna ani k jedné straně.¹²⁴

¹²³ HOLÝ, Jan. *Bezhotovostní placení se v budoucnu dál rozšíří, peníze ale nezmizí*. *Novinky.cz* [online]. 13. 4. 2018 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/finance/clanek/bezhotovostni-placeni-se-v-budoucnu-dal-rozsiri-penize-ale-nezmizi-40064696>

¹²⁴ BUŘÍNSKÁ, Barbora. *Platby kartou v Česku jasně vedou, hotovosti se ale lidé nechtějí vzdát*. *Novinky.cz* [online]. 13. 11. 2019 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/finance/clanek/platby-kartou-v-cesku-jasne-vedou-hotovosti-se-ale-lide-nechteji-vzdat-40303302>

RESUMÉ

The title of my master thesis deals with "The legislation of essentials and protective elements of cash currency in the Czech Republic".

The aim of my master thesis was to introduce the security features and essentials of Czech cash banknotes and coins.

In the first chapter I decided to devote the concept and function of money. Therefore I explained not only the concept and functions of money but also divided and described their forms and specified the term currency. Money and currency are different concepts and need to be differentiated.

In the second chapter I dealt with the development of money and currency at the Czech territory from its beginnings to the current currency.

In the third chapter I paid attention to the role of the Czech National Bank in the regulation of currency in the Czech Republic. The CNB is the exclusive issuer of money in the Czech Republic but it also regulates the amount of money in circulation. Damaged or invalid banknotes and coins are withdrawn from circulation. Through the decrees the CNB determines the appearance of individual Czech currency.

The next chapter includes detailed security features and essentials of Czech banknotes and coins. The appearance of Czech banknotes and coins is very sophisticated and artistically successful. Their protection is at high level thanks to a number of hard-to-copy elements.

Despite of all efforts, the protection of currency is not 100%. I dealt with the illegal treatment of cash in the last chapter. Counterfeiting, altering or deliberately harming money is prohibited. I also paid attention to the handling of banknotes and coins which seems suspicious. And last but not least I shown the so-called money laundering, ie the legalization of money from illegal activities.

ZDROJE

Literatura

1. ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. Praha: Grada, 2011. 304 s. ISBN 978-80-247-3669-3
2. GRÚŇ, Lubomír. Finanční právo a jeho instituty. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právnické učebnice. 323 s. ISBN 80-7201-620-2
3. GRÚŇ, Lubomír. Peníze a právo. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 353 s. ISBN 978-80-244-2337-1
4. HLINKA, Bohuslav. Peníze, poklady, padělky. 2. pozm. a dopl. vydání. Praha: Academia, 1996. 262 s. ISBN 80-200-0572-2
5. JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. Finanční a daňové právo. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s. ISBN 978-80-7380-639-2
6. KARFÍKOVÁ, Marie. Teorie finančního práva a finanční vědy. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0
7. PEKÁREK, Jiří. Poznáte padělek bankovky?. Praha: Pragoeduca, 2000. 78 s. ISBN 80-85856-84-0
8. REVENDA, Zbyněk. Centrální bankovníctví. 2., rozšířené vydání. Praha: Management Press, 2001. 782 s. ISBN 80-7261-051-1
9. TOMAŽIČ, Ivan. Ekonomie pro právníky. Upravený dotisk 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2003. 306 s. ISBN 80-86473-36-8
10. VONDRA, Roman. Peníze v moderních českých dějinách. Praha: Academia, 2012. 273 s. ISBN 978-80-200-2130-4

Právní předpisy

1. Zákon č. 6/1993 Sb. ze dne 17. 12. 1992, Zákon České národní rady o České národní bance
2. Zákon č. 136/2011 Sb. ze dne 27. 4. 2011, Zákon o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

3. Zákon č. 254/2004 Sb. ze dne 13. 4. 2004, Zákon o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů
4. Vyhláška č. 274/2011 Sb. Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o oběhu bankovek a mincí
5. Vyhláška č. 141/1993 Sb., Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 1 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 1 Kčs a jejich výměně
6. Vyhláška č. 142/1993 Sb., Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 2 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 2 Kčs a jejich výměně
7. Vyhláška č. 143/1993 Sb. ze dne 4. 5. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 5 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 5 Kčs a jejich výměně
8. Vyhláška č. 110/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 10 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 10 Kčs a bankovek po 10 Kčs a jejich výměně
9. Vyhláška č. 111/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 20 Kč vzoru 1993, o ukončení platnosti bankovek po 20 Kčs a po 50 Kčs a jejich výměně
10. Vyhláška č. 101/1993 Sb. ze dne 12. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 50 Kč vzoru 1993 a o ukončení platnosti mincí po 1 haléři a po 5 haléřích československé měny a jejich výměně
11. Vyhláška č. 156/2018 Sb. ze dne 13. 7. 2018, Vyhláška o vydání bankovek po 100 Kč vzoru 2018
12. Vyhláška č. 157/2018 Sb. ze dne 13. 7. 2018, Vyhláška o vydání bankovek po 200 Kč vzoru 2018
13. Vyhláška č. 100/2008 Sb. ze dne 11. 3. 2008, Vyhláška o vydání bankovek po 1 000 Kč vzoru 2008
14. Vyhláška č. 78/2009 Sb. ze dne 19. 3. 2009, Vyhláška o vydání bankovek po 500 Kč vzoru 2009
15. Vyhláška č. 279/1996 Sb. ze dne 25. 10. 1996, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 1000 Kč vzoru 1996
16. Vyhláška č. 112/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 1000 Kč, o ukončení platnosti bankovek po 1000 Kčs opatřených kolkem a jejich výměně

17. Vyhláška č. 226/1996 Sb. ze dne 26. 7. 1996, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 2000 Kč
18. Vyhláška č. 242/1999 Sb. ze dne 22. 10. 1999, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 2 000 Kč vzoru 1999
19. Vyhláška 140/2007 Sb. ze dne 16. 5. 2007, Vyhláška o vydání bankovek po 2 000 Kč vzoru 2007
20. Vyhláška č. 412/2009 Sb. ze dne 4. 11. 2009, Vyhláška o vydání bankovek po 5 000 Kč vzoru 2009
21. Vyhláška č. 226/1993 Sb. ze dne 10. 8. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 50 Kč
22. Vyhláška č. 66/1994 Sb. ze dne 28. 3. 1994, Vyhláška České národní banky o vydání bankovek po 20 Kč
23. Vyhláška č. 109/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 50 haléřích vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 50 haléřích československé měny a jejich výměně
24. Vyhláška č. 108/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 20 haléřích vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 20 haléřích československé měny a jejich výměně
25. Vyhláška č. 107/1993 Sb. ze dne 26. 3. 1993, Vyhláška České národní banky o vydání mincí po 10 haléřích vzoru 1993, o ukončení platnosti mincí po 10 haléřích československé měny a jejich výměně

Ostatní

1. ĎURIŠ, Zdeněk. *Šest vlastností kvalitních peněz*. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/458712-sest-vlastnosti-kvalitnich-penez>
2. Česká mincovna. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz>
3. Česká národní banka. Dostupné z: <https://www.cnb.cz>
4. Papírová platidla, bankovky. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz>
5. STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN, státní podnik. Dostupné z: <https://stc.cz>
Novinky.cz. Dostupné z: <https://www.novinky.cz>

Seznam použitých zkratk

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

Kč – Česká koruna

Kčs – Koruna československá

Seznam příloh

Příloha 1 – Ochranné prvky

Příloha 2 – České mince a bankovky

Příloha 3 – Peněžní oběh

Příloha 4 – Výskyt padělků v ČR

Příloha 1 – Ochranné prvky

Vodoznak

průhled z líce

průhled z rubu

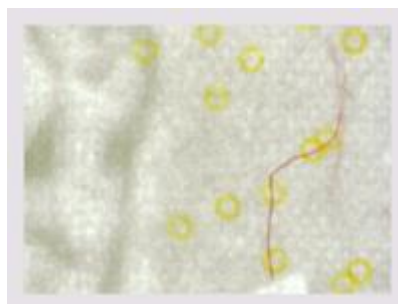
Okénkový proužek s mikrotextem

pohled z líce

průhled z líce

Barevná vlákna

Soutisková značka

líc

rub

průhled

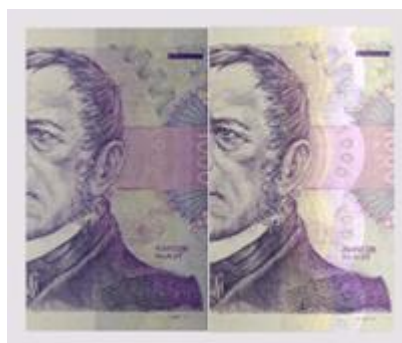
Skrytý obrazec

Proměnlivá barva

Iridiscentní pruh

přímý pohled

při sklopení

Mikrotext

líc

rub

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochrann-prvky-1000-kc/>

Příloha 2 – České mince a bankovky

Mince

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/1-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/2-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/5-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/10-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/20-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/50-kc/>

Bankovky

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/100-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/200-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/500-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/1000-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/2000-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/5000-kc/>

Zrušené české mince a bankovky

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/10-h/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/20-h/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/50-h/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/20-kc/>

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/50-kc/>

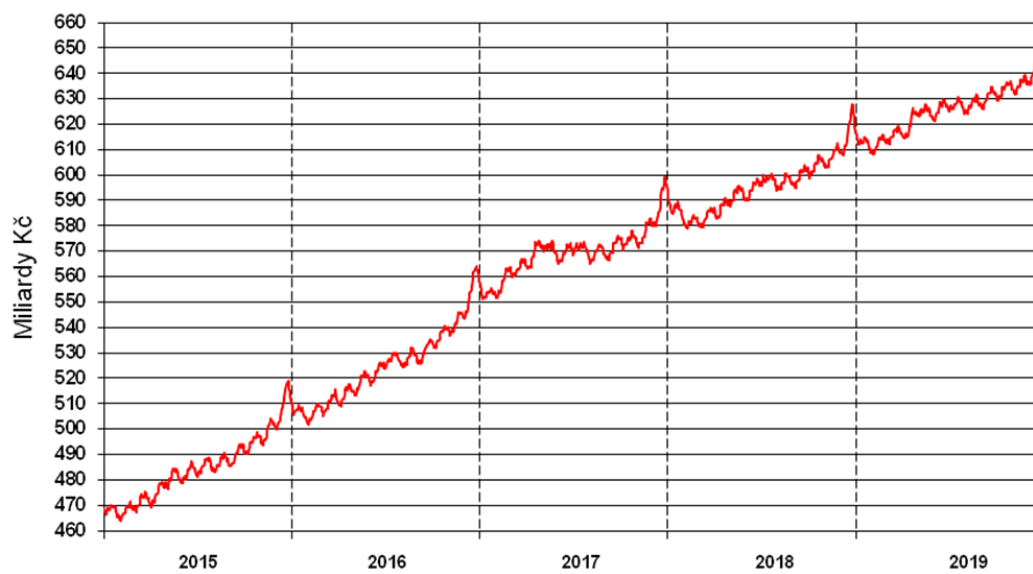
Příloha 3 – Peněžní oběh

Struktura peněz v oběhu ke dni 31. 12. 2019

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	159 344,0	24,7%	31,9	6,5%	3,0
2 000 Kč	281 894,3	43,7%	140,9	28,8%	13,2
1 000 Kč	141 139,4	21,9%	141,1	28,9%	13,2
500 Kč	22 383,7	3,5%	44,8	9,2%	4,2
200 Kč	12 919,8	2,0%	64,6	13,2%	6,0
100 Kč	6 556,9	1,0%	65,6	13,4%	6,1
bankovky celkem	624 238,1	96,9%	488,9	100,0%	45,7
mince					
50 Kč	7 440,6	1,2%	148,8	7,2%	13,9
20 Kč	4 465,8	0,7%	223,3	10,8%	20,9
10 Kč	2 498,2	0,4%	249,8	12,1%	23,3
5 Kč	1 466,2	0,2%	293,2	14,2%	27,4
2 Kč	1 041,3	0,2%	520,7	25,3%	48,7
1 Kč	625,1	0,1%	625,1	30,3%	58,4
mince celkem	17 537,2	2,7%	2 060,9	100,0%	192,6
pamětní bankovky a mince	2 591,5	0,4%	2,9		0,3
Celkem	644 366,8	100,0%	2 552,7		238,3

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/obeh/struktura-penez-v-obehu/>

Vývoj výše oběživa

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/obeh/vyvoj-vyse-obeziva-v-cr/>

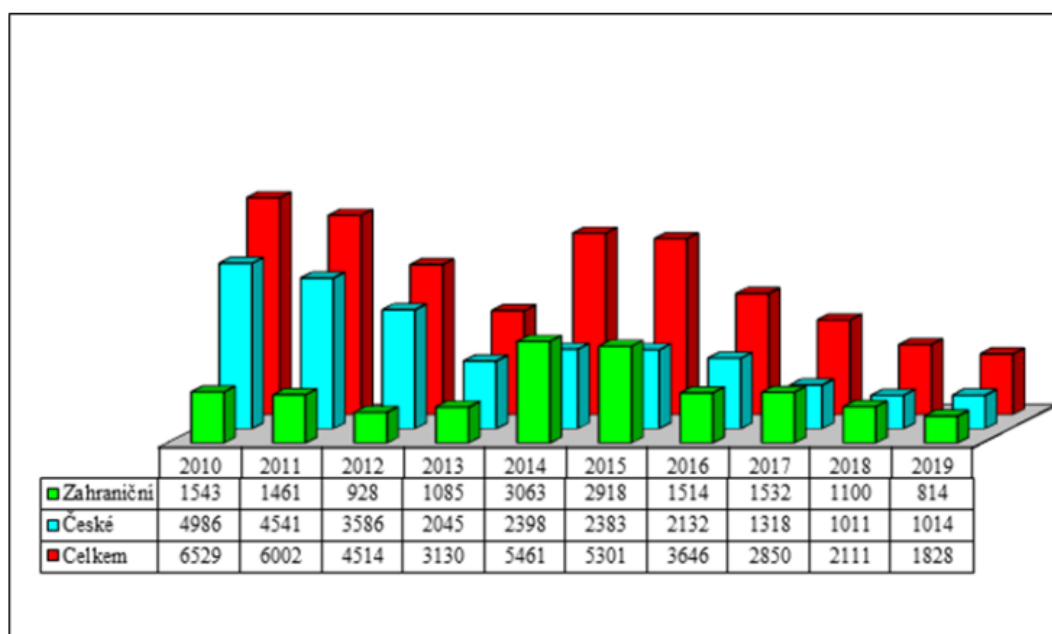
Příloha 4 – Výskyt padělků v ČR

Zadržené padělky v roce 2019

Padělaná a pozměněná platidla a napodobeniny v roce 2019 (čtvrtletně)													
	Padělky bankovek				Padělky mincí			Pozměněné bankovky a mince				Celkem	Napodobeniny bankovek a mincí
	CZK	EURO	USD	OST	CZK	EURO	OST	CZK	EURO	USD	OST		
1. čtvrtletí	156	142	17	28	2	8	0	7	0	0	0	360	42
2. čtvrtletí	249	86	15	17	4	6	0	4	2	0	0	383	75
3. čtvrtletí	98	97	17	8	0	14	0	7	1	0	0	242	57
4. čtvrtletí	482	282	47	13	0	14	0	5	0	0	0	843	1117
Celkem	985	607	96	66	6	42	0	23	3	0	0	1828	1291

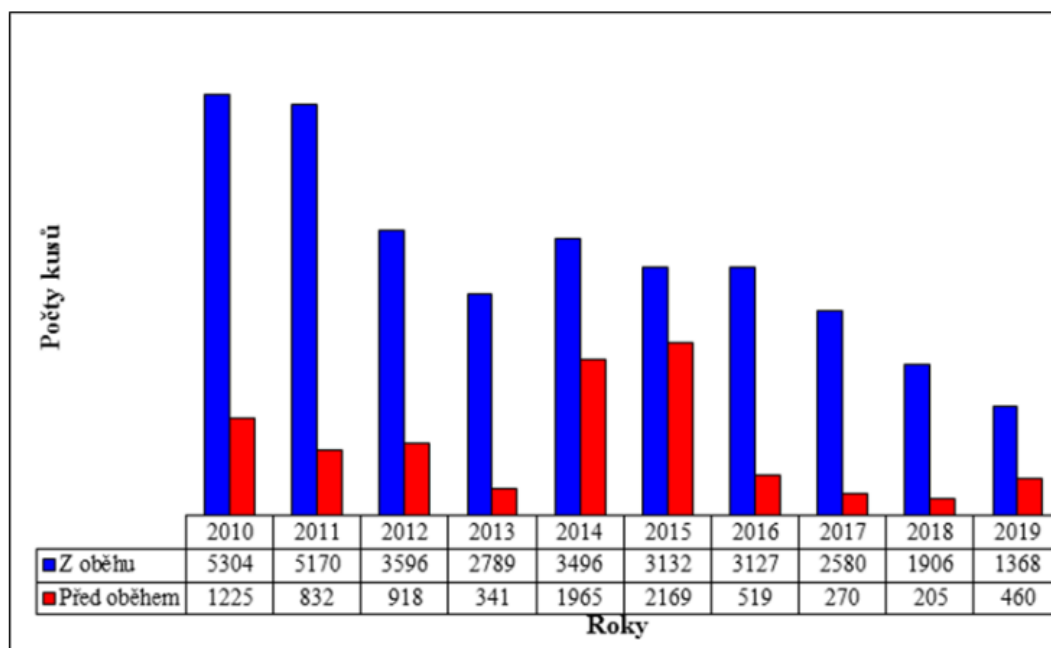
Zdroj: https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/padelky/pad_ctvrtletni_sum/

Počty zadržených padělků v letech 2010 – 2019

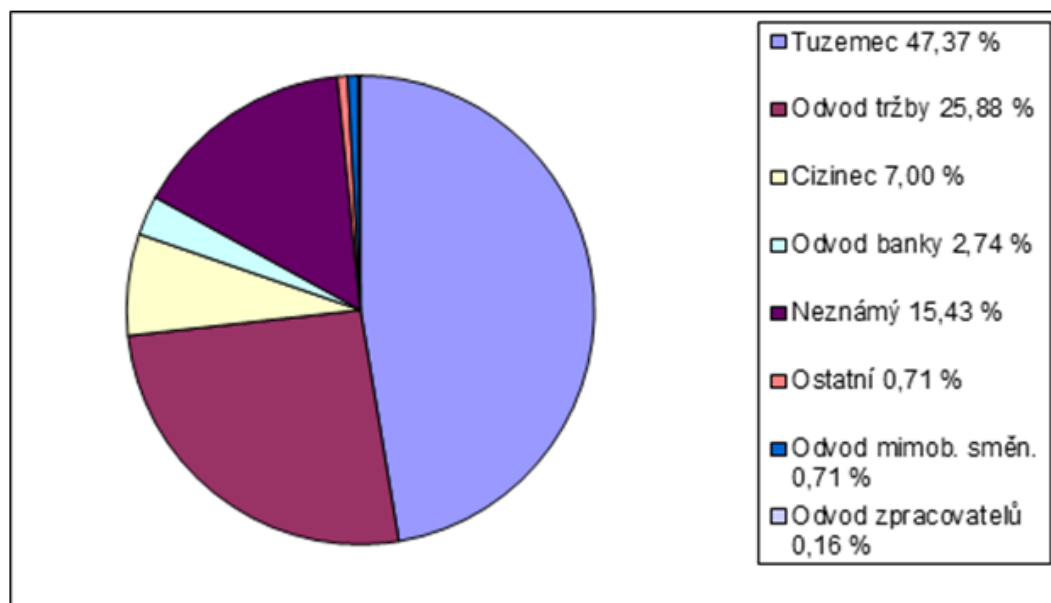
Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/padelky/pocty-zadrzenych-padelku/>

Padělaná a pozměněná platidla zadržaná v oběhu a policií 2010 – 2019

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/padelky/padelana-a-pozmenena-platidla/>

Podíl předložitelů na celkovém počtu padělků v roce 2019

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/padelky/podil-predlozitelu/>